

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Kolísková

Ovlivnění standardní výslovnosti moderní čínštiny čínskými dialekty

The Influence of Chinese Dialects on Standard Pronunciation of Modern
Chinese

UDLV

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Pavlík

2014

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Štěpánu Pavlíkovi za odborné vedení, věcné připomínky a cenné rady při konzultacích bakalářské práce a její následné kompletaci. Dále bych tímto také chtěla poděkovat své rodině a příteli za veškerou podporu, kterou mi věnovali v průběhu celého studia na FFUK.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury a tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Název bakalářské práce: Ovlivnění standardní výslovnosti moderní čínštiny čínskými dialekty

Autor: Barbora Kolísková

Ústav dálného východu

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Pavlík

Klíčová slova: Moderní čínština, fonologie, výslovnost, dialekt

Abstrakt:

Práce se zabývá ovlivněním standardní výslovnosti čínskými dialekty. Na základě srovnání fonologických systémů lokálních variet s fonologickým systémem *Pǔtōnghuà* je určována pravděpodobná podoba PTH v dané oblasti. Fonologické systémy iniciál, a částečně finál, jsou navzájem porovnávány a na základě přítomnosti či absence iniciálních konsonantů je navrženo výsledné řešení. Je tak činěno s ohledem na historický vývoj jazyka a na odchylky od kodifikované normy, jak jsou popsány v sekundární literatuře. Vzhledem k bakalářské povaze práce není přítomen terénní průzkum, jedná se tedy pouze o teoretické zpracování daného tématu. Práce je rozdělena do dvou částí. První část se zabývá fonologickým vývojem jazyka a fonologickým systémem PTH. Ve druhé části pak dochází k samotnému srovnávání fonologických systémů PTH a lokálních variet. Tato práce by mohla poskytnout teoretický základ pro zájemce o detailnější průzkum zahrnující terénní výzkum.

Title: The Influence of Chinese Dialects on Standard Pronunciation of Modern Chinese

Author: Barbora Kolísková

Department: Department of Asian studies

Supervisor: Mgr. Štěpán Pavlík

Keywords: Modern Chinese, phonology, pronunciation, dialect

Abstract:

This thesis concerns itself with the influence of Chinese dialects on standard pronunciation of modern Chinese. The probable appearance of local *Pǔtōnghuà* is set on the basis of comparison of phonological system PTH and local varieties. The solution is set on the basis of discrepancies between phonological systems of initials and partially also finals. The appearance of local PTH considers the historical phonology and the pronunciation deviations summed up in additional literature. Concerning the bachelor nature of this thesis, no terrain research is included. The thesis deals only with the theoretical part of research. This thesis is split in two parts. The first part concerns itself with the phonological development of modern Chinese and phonological system of PTH. The second part concerns itself with the comparison of discrepancies between phonological systems of various varieties and PTHs. This thesis could provide the theoretical ground for additional research including the terrain work.

1	Obsah	
2	ÚVOD	6
3	ČÁST PRVNÍ.....	8
3.1	CHARAKTERISTIKA ČÍNŠTINY.....	9
3.1.1	Iniciály <i>Shēngmǔ</i> 声母	13
3.1.2	Tón <i>Shēngdiào</i> 声调.....	14
3.1.3	Finály <i>Yùnǔ</i> 韵母.....	16
3.2	PERIODIZACE ČÍNŠTINY	19
3.3	TERMINOLOGIE.....	26
4	ČÁST DRUHÁ	28
4.1	Odchyly od kodifikované normy uváděné v sekundární literatuře	29
4.2	Fonologické systémy dialektických skupin.....	32
4.3	Guānhuà 官语.....	34
4.3.1	Xiān 西安	34
4.3.2	Chéngdū 成都.....	36
4.4	Wúyǔ 吴语	38
4.4.1	Wēnzhōu 温州.....	39
4.5	Xiāngyǔ 湘语	40
4.5.1	Chángshā 长沙	41
4.6	Gànyǔ 赣语	43
4.6.1	Nánchāng 南昌.....	43
4.7	Kèjiāyǔ 客家语	46
4.7.1	Méixiàn 梅县.....	46
4.8	Yuèyǔ 粤语	48
4.8.1	Guǎngzhōu 广州.....	49
4.9	Mǐnyǔ 闽语	51

4.9.1	Húzhōu 湖州	51
5	SHRNUTÍ	56
6	ZÁVĚR	57
7	PRAMENY A LITERATURA	59
8	PŘÍLOHY	62

2 ÚVOD

Základním prostředkem mezilidské komunikace je jazyk. Všechny jazyky světa můžeme vydělit do různých skupin podle jejich genealogické příslušnosti či typologické klasifikace. Co se čínštiny týče, je mezi Čechy stále vnímána poněkud exotičtěji, jelikož se od češtiny nadmíru liší. Jazyková situace v Číně je obecně vzato od té naší velmi odlišná a to nejenom svým počtem dialektů na jejím území. Problémem, zdali se na území Číny jedná o dialekty jednoho jazyka nebo jazyky geneticky odlišné, se lingvisté stále zabývají a jejich názory se různí. Není cílem této práce vyřešit, zda se jedná o dialekty jednoho jazyka, anebo samostatné jazyky. Cílem je analyzovat, jak tyto jazyky/dialekty ovlivňují podobu tzv.: *Pǔtōnghuà* 普通话¹ aneb „všeobecně srozumitelného jazyka“, který byl kvůli vzájemné srozumitelnosti rozšířen jako lingua franca po celém území Číny. PTH byla jako oficiální standard přijata roku 1955 a její zvuková podoba má základ v prestižním pekingském dialektu.

Jak již bylo zmíněno výše, na území Číny se nachází velký počet jazykových variet, při čemž mluvčí odlišných variet se mezi sebou nejsou schopni navzájem dorozumět. Proto byl zaveden výše zmíněný standard, který neplní pouze roli lingua francy v celé Číně, ale také slouží k výuce cizinců se zájmem o čínský jazyk, a obecně jako univerzální dorozumívací prostředek. Cílem této práce je zjistit, jak ovlivňují místní variety podobu PTH v dané oblasti. Metodologický postup v naší práci bude následovný, z několika různých publikací shrneme základní uváděné odchylky od všeobecně kodifikované normy a následně budeme hledat jejich pravděpodobný původ v historickém vývoji jazyka. Učiníme tak na základě srovnání fonologických systémů vybraných jazykových variet s fonologickým systémem PTH, přičemž se odrazíme od jejich vývoje z tzv.: střední čínštiny² a následných změn jejího fonologického systému, který se promítl do dnešní výsledné podoby fonologických systémů variet. Je třeba zdůraznit, že se budeme pohybovat čistě na rovině fonetické a fonologické a tudíž zde nebudou brány ohledy na

¹ V této práci budeme zkracovat jako PTH.

² Všechny dialektické skupiny, až na *Min* 閩, odvozují svůj původ právě od střední čínštiny, kterážto bude jako vývojové stádium popsána v této práci ve vlastní kapitole.

sociolingvistickou rovinu věci. Jsme si vědomi toho, že učení se PTH jako druhého jazyka je mechanismus velmi složitý a v každé části Číny funguje odlišně, jednak vzhledem k lokální varietě, a jednak s ohledem na jazykovou situaci v dané oblasti. Primárně se v této práci bude uvažovat s takovými mluvčími, kteří neprošli systematickou výukou obecného standardu, protože u těch bude otisk rodné variety neboli „lokální zabarvení“ PTH nejvíce patrné, jelikož je nikdo správné výslovnosti nenaučil. Naše tvrzení nebudou podpořena terénním výzkumem, kterýžto není součástí této bakalářské práce, a proto se zde budeme držet roviny čistě teoretické, nicméně podpořené historickým vývojem jazyka a praktickou část věci, tedy terénní výzkum, ponecháme otevřenou případným zájemcům o toto téma, kterým by snad tato práce mohla poskytnout určitá základní vodítka a fakta k tomu potřebná. Jsme si vědomi toho, že terénní výzkum by poskytl užitečné informace tam, kde by případně fonologické systémy nepodaly potřebné informace k analýze dané variety, avšak vzhledem k bakalářské povaze této práce a jejímu rozsahu nepovažujeme její doplnění o terénní výzkum za přiměřené a zastáváme ten názor, že tento výzkum by zajisté měl být součástí práce diplomové či disertační, nikoliv však bakalářské.

Vzhledem k velkému počtu variet na území Číny jsme se rozhodli přistoupit k selektivnějšímu řešení a z klasického dělení čínských dialektů na sedm skupin³ vybereme vždy jednoho nebo dva zástupce z dané skupiny. Jako hlavní zdroj informací týkajících se fonologických systémů daných variet používáme publikaci *Hànyǔ Fāngyīn Zìhuì* 汉语方音字汇, kterážto nám poskytne jak informace o jednotlivých varietách, tak přehled historického vývoje hlásek. S ohledem na fonologické procesy, které v daných varietách proběhly či neproběhly, se ve druhé části této práce budeme snažit vysvětlit příčinu uváděné výslovnostní deviace tak, jak je pojmenována v sekundárních zdrojích.

³ K dělení na sedm skupin uvádí Yan (2006:2) „*V současnosti se v sinitické jazykové rodině podle obecně platného konsenzu čínských lingvistů dělí dialekty do sedmi hlavních skupin.*“
Dále toto dělení ve svých pracích uplatňují např.: Yan (2006), Huang, Liao (2002), Baxter (1992).

3 ČÁST PRVNÍ

3.1 CHARAKTERISTIKA ČÍNŠTINY

Čínština *Hànyǔ* 汉语⁴ je jazykem národa *Hàn* 汉, jehož mluvčí čítají více než miliardu lidí. Současné zdroje uvádí, že čínsky hovoří zhruba 1,3 miliardy mluvčích, z nichž převážná většina žije na území ČLR⁵. (Trísková 2010:10)

Pod pojmem čínština máme v této práci na mysli současný čínský jazyk v širším slova smyslu, tedy čínštinu obecně ze synchronního pohledu. Kodifikovanou verzi úředního jazyka budeme v naší práci označovat pojmem *Pǔtōnghuà* 普通话 (doslova Obecně srozumitelný jazyk, zkráceně PTH), který je definován takto: „*Společný jazyk čínského národa, jehož fonetickým standardem je pekingská výslovnost, jehož základním dialektem je severní nářečí a jehož mluvnickým standardem jsou vzorová díla psaná současnou spisovnou čínštinou*“ (Chen, 2004:40).

Nyní definujeme čínštinu na základě genetické příslušnosti a typologické charakteristiky. Z hlediska **genetické** příslušnosti patří čínština do sino-tibetské jazykové rodiny, která se dělí na dvě větve: na skupinu 1) sinitických (zahrnuje čínštinu a všechny její variety) a na skupinu 2) tibeto-barmských jazyků (Brown, Ogilvie 2009:968). Lyovin (1997:115) se dále ke genetickému zařazení čínštiny vyjadřuje takto: „*I když byly zaznamenány předchozí pokusy o klasifikaci této jazykové rodiny, musí být nejprve učiněn rozsáhlý výzkum, aby jazyky sino-tibetské jazykové rodiny mohly být přesně a správně klasifikovány. Nyní můžeme s určitostí říci pouze to, že v této rodině nacházíme dvě hlavní jazykové větve.*“ Lyovin následně uvádí větev sinickou a tibeto-barmskou. První z nich podle něj zahrnuje čínštinu a její „dialekty“. Někteří badatelé také hovoří o větvi sinických jazyků⁶. U větve tibeto-barmské pak dále vyděluje sedm podskupin. Především čínští lingvisté⁷ do této rodiny řadí ještě jazykové větve Tai-Kadai (*Zhuàng-dòng*) 壮侗 a Miao-Yao (*Miáo-yáo*) 苗瑶.

⁴ V této práci budeme uvádět znaky pouze při prvním výskytu daného termínu. Při opakovaném užití bude výraz zapsán pouze v transkripci *pīnyīn* 拼音. V celé práci bude užito zjednodušených znaků *jiǎntǐzì* 简体字.

⁵ Na Taiwanu a v Singapuru, kde je čínština také úředním jazykem, se však jazykový standard nenazývá PTH, ale *Guóyǔ* 国语 (Taiwan) a *Huáyǔ* 华语 (Singapur). Jelikož není standardem PTH, stojí tyto dvě oblasti mimo naše zkoumání.

⁶ Tento problém zde necháváme stranou. Více k tomuto tématu např.: Yan (2006).

⁷ Např.: Yan (2006).

Co se týká **typologické charakteristiky**, čínština je izolující jazyk s polysyntetickými rysy. Vladimír Skalička (2004:316-338) uvádí toto: „*Současná teorie jazyka přijímá jako fakt, že čínština je jeden z „izolačních“ jazyků, i když ne typický zástupce této jazykové rodiny... je to typ jazyka, který izoluje různé prvky, aniž by vytvářel slova. Je to jazyk nebo typ bez flexe a časování, kde stačí změnit význam slova – v míře přísně nezbytné - předložkami, pomocnými slovesy, zájmeny atd.... Slovo je v čínštině jednotka velmi sporná, a jakožto opěrný bod poskytuje pro studium jen problematický základ. Jednoslabičnost čínštiny, kterou přese všechno nelze popřít, se ve skutečnosti vztahuje jen na morfémy... Jednoslabičnost má za následek mnohá homonyma a odtud pak pramení potřeba vytvářet složeniny... Polysyntetický typ se zde projevuje složeninami a dalšími jevy, jako numerativy.*“ Z hlediska **fonologické klasifikace** je čínština slabičným a tónovým jazykem. Sehnal (2002) uvádí: „... existuje těsný vztah mezi slabikou a významem. Slabika je výchozí jednotkou čínské výslovnosti... jazyková rovina morfému je v čínštině mnohem výraznější než rovina slova.“⁸

Je tedy zřejmé, že čínština je nadmíru odlišná od jazyků evropských. A to nejenom svým vztahem slabiky/morfému k čínskému znakovému písmu. Číňané berou slabiku jako nedělitelný celek. Například při popisování výslovnosti neznámého znaku se nestane, že by danou výslovnost vyhláskovali nebo napsali v *přinyňu*, ale opiší výslovnost pomocí jiného homofonního znaku. Zápis slabiky v *přinyňu* zvládají s obtížemi (Třísková 2010).

V čínštině je počet slabik ve srovnání s indoevropskými jazyky omezený, což vychází z pevně dané vnitřní struktury slabiky. Na segmentaci slabiky je možno pohlížet dvěma způsoby. Prvním je tradiční přístup západních obecných lingvistů, kteří segmentují slabiku na préturu a rým (onset-rhime). Druhý přístup vychází z čínské fonologické tradice a zakládá se na segmentaci slabiky na iniciálu, finálu a tón. Kromě výše zmíněného zásadního vztahu mezi slabikou, morfémem a čínským písmem, se v popisu jednotlivých částí slabiky objevuje suprasegmentální rys. To je něco, s čím segmentace slabiky „západního“ typu primárně nepočítá. Ke vztahům písma a jazyka uvádí Třísková (2010:25) toto: „*Zatímco u kolébky hláskových písem stál nutně analytický přístup ke zvukům jazyka*

⁸ Více ke vztahu slabika-morfém-znak viz např.: ZÁDRAPA, Lukáš a Michaela PEJČOCHOVÁ. *Čínské písmo*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009.

a zájem o zvukovou materii, tak čínské písmo samo o sobě takovou potřebu nevytvářelo – je morfemografické. Systematické analýze na segmenty se tak Čiňané vyhnuli. Byli k ní donuceni až v době historicky relativně nedávné.“

V naší práci se vzhledem k výše zmíněným vztahům mezi jednotlivými jazykovými rovinami, s ohledem na stavbu čínštiny a existenci čínské fonologické tradice, přikloníme k segmentaci slabiky dle tradiční čínské fonologie, jelikož by nám z již výše zmíněných důvodů přišlo nepatřičné a násilné, aplikovat systém západního dělení slabiky. Kromě toho náš hlavní zdroj užívá segmentaci vycházející z tradiční čínské fonologie. Z těchto důvodů bude v naší práci slabika segmentována podle tradičního čínského pohledu. Další argumenty pro použití tradičního modelu vyplynou po srovnání obou systémů.

V tabulce 3.1 je naznačena segmentace slabiky západního typu. Vidíme, že v tomto způsobu dělení se slabika skládá z prétury (může být tvořena konsonantem nebo skupinou konsonantů) a slabičného základu. Do tohoto bodu se obě dělení shodují. Prétura odpovídá iniciále, která však v čínštině může být tvořena pouze jedním konsonantem, a slabičný základ odpovídá finále a tónu. Přístupy se začnou rozcházet tehdy, když budeme chtít dále segmentovat finálu. V západní tradici se slabičný základ rozděluje na jádro tvořené jednoduchým nebo složeným vokálem a koda tvořenou jedním nebo skupinou konsonantů.

Tabulka 3.1

Dělení slabiky „západního“ typu

- Prétura (onset) (iniciála)
- Základ (finála)
 - jádro (nucleus)
 - koda (coda)

Dělení podle čínské fonologické tradice: Potřeba segmentace čínské slabiky vyvstala spolu s příchodem buddhismu za vlády dynastie *Hàn* 汉 (206 př.n.l. – 220 n. l.). Poprvé v historii bylo zapotřebí přesného zachycení výslovnosti znaků kvůli recitaci sůter a jejich překladu. Zde považujeme za nezbytné zmínit metodu *fǎnqiè* 反切. Tento systém dělí slabiku na dvě části: iniciálu a „koncovou část *yùnwěi* 韵尾“ (termín finála a se začal používat později). Systém *fǎnqiè* postupuje při popisu výslovnosti znaků takto: v rýmovníku byl uveden určitý znak A, jehož výslovnost se zapisovala pomocí dvou jiných znaků B a C. Znak A se

znakem B sdílel totožnou iniciálu a se znakem C sdílel finálu a tón. Čili pomocí dvou znaků se zapisovala výslovnost toho třetího. Tento systém je uplatněn v nejstarším známém rýmovníku⁹ *Qièyùn* 切韵¹⁰ (601dynastie *Suí* 随), jehož hlavním editorem je *Lù Fǎyán* 陆法言 (581-618). Díky tomuto rýmovníku a jeho systému máme dochovanou podobu jazyka tehdejší doby, jehož vývoj můžeme v průběhu dějin dále sledovat. V tomto rýmovníku je zachycena podoba jazyka tzv.: Early Middle Chinese – viz kapitola 3.2 Periodizace čínštiny.

Dělení slabiky, které je znázorněno v tabulce 3.2, pochází z lingvistické dílny Dragunov a Dragunovova. Tito autoři patří k těm, kteří při rozboru slabiky postupovali s ohledem na čínskou fonologickou tradici. Jak uvádí Třísková (2010:54): „*Jejich východiskem není inventář samohláskových a souhláskových segmentů, nýbrž komponenty iniciála – finála. Finálu dále analyzují jako strukturu složenou z komponentů mediála – centrála – terminála, které jsou v hierarchických vztazích*¹¹.“ Tímto způsobem pak segmentuje čínskou slabiku mnoho dalších badatelů, jako například Howie (1976:19), který používá terminologii: Initial-Final(medial-vowel-ending).

Tabulka 3.2

	tón <i>shēngdiào</i> 声调	
iniciála <i>shēngmǔ</i> 声母	finála <i>yùnmǔ</i> 韵母	
	mediála <i>jièyīn</i> 介音	
	subfinála/rým <i>yùn</i> 韵	centrála <i>yùnfù</i> 韵腹
		terminála <i>yùnwěi</i> 韵尾

⁹ V poslední době se o *Qièyùn* a *Guāngyùn* 广韵 hovoří jako o rýmovnících. Mezi badateli se různí názory, zdali se jedná o rýmovník či o slovník. Například podle Davida Sehnala se jedná o „plnokrevný slovník“, ve kterém jsou slabiky řazeny podle rýmů. Zde v naší práci netíháme ani k jednomu z termínů, jelikož není našim záměrem preferovat tu či onu variantu avšak v rámci sjednocení pojmenování budeme používat termín rýmovník.

¹⁰ *Qièyùn* je tradičně považován za zdrojový materiál pro období tzv. střední čínštiny, avšak ve skutečnosti máme tento rýmovník dochován pouze ve zlomcích, které byly nalezeny mezi Dunhuangskými texty. *Qièyùn* prodělal několik revizí a rozšíření, které kopírovaly strukturu tohoto rýmovníku. Jeho nejstarší dochovanou revizí je rýmovník *Guāngyùn*, který pochází z roku 1011 (dynastie *Sòng* 宋). (David Sehnal, přednášky historické fonologie).

¹¹ Více o analýze Dragunovových viz: DRAGUNOV, Alexandr Alexandrovič – DRAGUNOVA, Jekatěrina Nikolajevna. Struktura sloga v kitajskom nacional'nom jazyke. In: Sovetskoje vostokovedenje No. 1, Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, 1955. pp. 57-74.

V následujících kapitolách podrobně rozebereme postupně po jednotlivých složkách fonologický systém PTH. Jak již bylo zmíněno výše, v naší práci vycházíme z čínského tradičního pohledu na segmentaci slabiky, který koresponduje se stylem segmentace v našem hlavním zdroji a s analýzou Dragunovových.

3.1.1 Iniciály *Shēngmǔ* 声母

Jak je vidět v tabulce 3.3 v PTH se vyskytuje 21+1 iniciál. Dvacátá druhá iniciála je tvořena funkční nulou, což znamená, že pozice iniciály není obsazena plnohodnotným konsonantem. Iniciály jsou tvořeny konsonanty *fūyīn* 辅音 s tím, že v čínštině může být iniciála tvořena pouze jedním, nikoliv skupinou konsonantů. Iniciály zařazujeme podle místa a způsobu artikulace. Pro potřeby této práce nebudeme při transkripci fonologických systémů používat *pīnyīn* 拼音 (oficiální transkripce čínských znaků), ale fonetickou transkripci IPA¹².

Tabulka 3.3

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	retroflexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty			ts ts ^h		tʂ tʂ ^h	te te ^h	
frikativy		f	s		ʂ ʐ	ɕ	x
nazály	m			n			
aproximanty				l			
21+1 iniciál	přídechové						

Z tabulky je možné vyčíst, že v PTH podle místa artikulace rozeznáváme 3 bilabiály, 1 labio-dentálu, 3 dentály, 4 alveoláry, 4 retroflexivy, 3 palatály a 3 veláry. Počty iniciálních konsonantů podle způsobu artikulace jsou následující: 6 okluziv, 6 afrikát, 6 frikativ, 2 nazály a jedna laterální aproximanta. Výrazným distinktivním rysem je opozice aspirovanosti a naopak absence opozice znělosti¹³.

¹² International Phonetic Alphabet.

¹³ Za jediný pár, u kterého lze uvažovat o opozici znělosti je dvojice ʂ ʐ, avšak názory na iniciálu ʐ se liší v závislosti na tom, zdali daný badatel považuje ʐ za znělou frikativu (např.: Karlgren, Kratochvíl, Howie) nebo za aproximantu (např.: Duanmu, Chao). V této práci se přikloníme k tradičnímu názoru, podle kterého se jedná o znělou frikativu.

3.1.2 Tón Shēngdiào 声调

Tón je definován jako fonologický intonační příznak vázaný na slovní jednotku. Dělíme je podle průběhu na pohybové a polohové. V PTH se vyskytuje jeden polohový a tři pohybové (klesavé a stoupavé). Tóny mají prioritu před větnou intonací a jejich realizace probíhá nad finálou¹⁴. Podle Jerryho Normana (1988) se při popisu vývoje tónů musíme odrazit od střední čínštiny. Z rýmovníků *Qièyùn/Guǎngyùn* víme, že tehdejší čínština rozeznávala čtyři „tónové kategorie“. Karlgren tyto čtyři kategorie interpretoval takto: *píng* 平: „rovný“ *shǎng* 上: „stoupavý“, *qù* 去: „(pravděpodobně) klesavý“, *rù* 入: „končící na okluzivu“ (Norman 1988:52). Norman k těmto definicím uvádí, že se nedají jasně určit hodnoty tehdejších tónových kategorií, protože se nemůžeme spoléhat na dnešní fonetické hodnoty těchto kategorií v současných dialektech a z nich pak odvozovat ty původní. Dále namítá, že tyto názvy odkazovaly ke středněčínským kategoriím, a proto si nemůžeme být jisti, že byly vybrány právě pro své popisné funkce. Z toho plyne, že nemůžeme rekonstruovat přesnou fonetickou podobu středněčínských tónů. Můžeme však poměrně přesně a snadno vystopovat vývoj všech středně čínských tónových kategorií až do současnosti, protože lze vysledovat splývání a rozdělování jednotlivých kategorií v průběhu času. Pro vývoj tónů hrál důležitou roli vznik tzv.: registrů. (Norman 1988:53)

V rámci působení iniciálního konsonantu došlo v rámci fonetického vývoje k rozdělení každé z původních kategorií *diàolèi* 调类 na dva registry - **vyšší** *yīn* 阴 a **nižší** *yáng* 阳. Norman uvádí, že po dobu existence znělosti jako distinktivního rysu středněčínských iniciál plnily tyto registry pouze funkci alofonů. Když se znělost jako distinktivní rys později vytratila a byla nahrazena aspirací, staly se registry plnohodnotnými fonémy. K této změně došlo za dynastie *Táng* 唐. To znamená, že z původních čtyř kategorií vzniklo osm: *yīnpíng* 阴平, *yángpíng* 阳平, *yīnshàng* 阴上, *yángshàng* 阳上, *yīnqù* 阴去, *yángqù* 阳去, *yīnrù* 阴入 a *yángrù* 阳入. Tónové kategorie *diàolèi* 调类 v jednotlivých varietách současné čínštiny vychází právě z tohoto systému a jejich konkrétní realizace se nazývá *diào zhí* 调值. V *pǔtōnghuà* rozlišujeme tóny patřící do těchto kategorií: *yīnpíng* 阴平, *yángpíng* 阳平, *shàngshēng* 上声 a *qùshēng* 去声. Tedy

¹⁴ Viz příloha spektrogram (63).

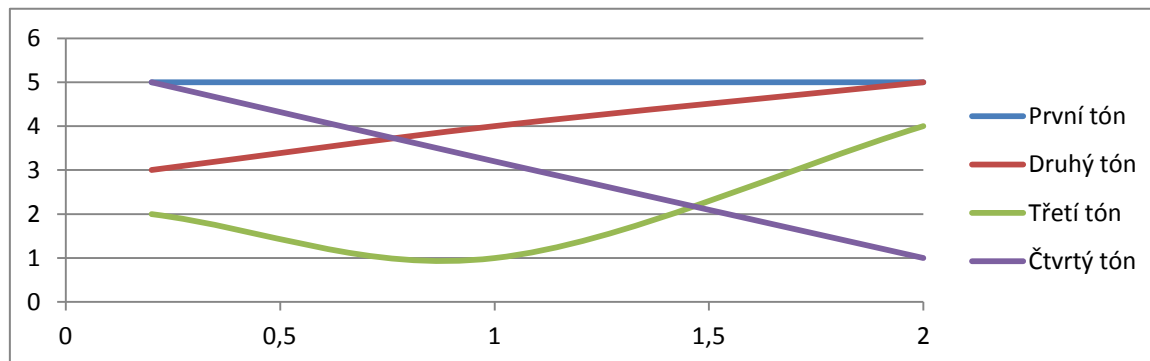
kategorie *píng* se rozdělila na vyšší a nižší registr, přičemž slabiky v tónu *píng* s původně neznělou iniciálou dnes odpovídají prvnímu tónu a slabiky s původně znělou iniciálou dnešnímu druhému tónu. Slabiky vyslovované v tónu *shǎng* odpovídají dnešnímu třetímu tónu (s výjimkou slabik se znělými obstruenty na iniciální pozici, které se dnes vyslovují v tónu čtvrtém). Slabiky v původním tónu *qù* se dnes vyslovují v tónu čtvrtém. Slabiky v původním tónu *rù* (končící původně na okluzivy -p, -t, -k) se rovnoměrně rozdělily do všech čtyřech současných tónových kategorií PTH. Viz tabulka 3.4

Tabulka 3.4

STŘEDNÍ ČÍNŠTINA	Pǔtōnghuà			
	阴平	阳平	上声	去声
平	neznělé iniciály	znělé iniciály		
去				znělé obstruenty
上			neznělé iniciály	znělé obstruenty
			znělé sonory	
入		znělé obstruenty		znělé sonory

Konkrétní průběh jednotlivých tónů (*diàozi*) v PTH je následující:

Tabulka 3.5

Výše uvedená tabulka demonstruje průběhy tónů PTH v závislosti na čase. Časové údaje, které jsou zde uvedeny, slouží především jako ilustrační příklad. Tím pádem se nejedná o přesné zachycení délky tónu. Jak je vidět, tato tónová škála (na ose Y) je rozdělena podle výšky s tím, že pátý stupeň odpovídá nejvyšší hlasové poloze a první té nejnižší. Jednotlivé tóny PTH mají následující průběh: první tón nabývá hodnoty 55 (polohový), druhý 35, třetí 214 a čtvrtý 51 (pohybové). Toto pětistupňové schéma bylo sestaveno roku 1930 známým lingvistou *Zhào Yuǎnrènem* 赵远任 a budeme jej používat k popisu všech průběhů

tónových kategorií v následujících kapitolách. K číselnému systému se mohou ještě vázat grafické značky, avšak k našemu účelu práci zcela postačí značky číselné.¹⁵

3.1.3 Finály Yǔnmǔ 韵母

Nejprve si nadefinujeme, co to vlastně finály jsou. Zhao (1968:19) uvádí toto: „*Finála slabiky, je slabika minus iniciála... nejdelší forma finály se skládá ze třech částí: mediála, centrála a zakončení.*“ Tradičně se finály dělí do čtyř kategorií. Huang a Liao (2007:46) uvádí, že tato segmentace je založena na postavení úst při výslovnosti počátečního elementu finály. Rozeznáváme tyto čtyři kategorie *sìhū* 四呼¹⁶:

1) <i>Kāikǒuhū</i> 开口呼	„otevřená ústa“	
	nulová mediála a všechny ostatní kromě	[i,u,y]
2) <i>Qíchǐhū</i> 齐齿呼	„srovnané řezáky“	[i]
3) <i>Hékǒuhū</i> 合口呼	„přiblížené rty“	[u]
4) <i>Cuōkǒuhū</i> 撮口呼	„stažené rty“	[y]

Většina autorů (např.: Pulleyblank, Zhao) řadí finály do těchto tradičních kategorií. V této práci budou finály definovány rovněž tímto způsobem, jelikož náš hlavní zdroj *Hànyǔ Fāngyīn Zìhuì* užívá tradičního dělení na čtyři *hū* a je to v souladu se segmentací slabiky dle tradiční čínské fonologie. Níže je tabulka 3.6, kde jsou finály zařazené do tradičních kategorií *sìhū*. Ohledně pravidel, která se váží k dělení na čtyři skupiny, uvádí Třísková (2010:225/6) toto: „*Finály s prvním elementem [i] jsou v kategorii qíchǐhū, finály s prvním elementem [u] jsou v kategorii hékǒuhū, finály s prvním elementem [y] jsou v kategorii cuōkǒuhū, finály s ne-vysokým prvním elementem jsou v kategorii kāikǒuhū. Finály s hlavní samohláskou /i/ (např. ve slabikách /pi/, /pin/) se tak ocitají ve společné kategorii s finálami začínajícími na mediálu /i/ (např. ve slabice /pian/). Obdobně to platí pro /u/, /y/. Pokud /i/ ve slabikách jako /pi/, /pin/ atd. určíme jako mediálu, můžeme systém si hůl interpretovat velmi přehledně: ve stejném hū jsou ty finály, které sdílejí stejnou*

¹⁵ Více viz ZHAO, Yuanren. *A grammar of spoken Chinese*. Los Angeles and Berkley: Universita of Carolina Press, 1968.

¹⁶ Wang Li (1998:20).

mediálu.“¹⁷ Ve slovnících si tehdejší badatelé, co se čínské slabiky týče, vystačili s pojmem iniciála a *yùn* (rým). Třísková uvádí, že měli povědomí i o dalších elementech (mediála a terminála), avšak termíny nebyly nikdy explicitně vymezeny. Potřeba jejich vymezení přišla až s příchodem devatenáctého a dvacátého století, kdy Čína podléhala silným západním vlivům a modernizačním tendencím znakového písma a pokusům o vytvoření jazykového standardu. Prvním pokusem o vytvoření „přepisu“ výslovnosti byl systém *Zhùyīn Zìmǔ* 注音字母 (1918), který zachycoval výslovnost prvního oficiálně uznaného standardu – *Guóyǔ* 国语. Systém byl založený na grafické podobě znaků a vyděloval mediálu - tedy slabika byla rozdělena na tři části (Třísková 2010:26). Dalším přepisem byl potom systém *Guóyǔ Luómǎzì* 国语罗马字 (1926), který využíval ke svému zápisu latinku. V roce 1958 byla schválena závazná podoba alternativního zápisu čínského jazyka založená na grafice latinky – abeceda *pīnyīn* 拼音¹⁸. *Pīnyīn* měl posloužit i k šíření společného standardu mezi mluvčí dalších dialektů. Při jeho vytváření bylo podníceno nespočet debat o tom, na jakých kritériích by měl být založen a zdali přijmout západní lingvistické přístupy či nikoliv. „*Abeceda pīnyīn tak po určitých polemikách přijala jako svůj základ latinku a analýzu slabiky na segmenty (a rozdělení yùn na dvě složky: centrálu – yùnfù 韵腹 a terminálu yùnwěi 韵尾). Konkrétní vymezení čtyř komponentů slabiky na úrovni segmentu a jejich označení bylo přitom v souladu s předchozí fonologickou tradicí...*“ (Třísková 2010:27)

¹⁷ K těmto dalším možnostem více viz Třísková (2010) nebo Pulleyblank(1984).

¹⁸ Budeme zkracovat jako PY.

Tabulka 3.5 Finály PTH

	开口呼	齐齿呼	合口呼	撮口呼
	ɿ	i	u	y
monoftongy	ʅ			
	ə			
	a	ia	ua	
		ie		ye
	ɤ			
	o		uo	
složené finály	ai		uai	
	ei		uei	
	au	iau		
	ou	iou		
nazální finály	an	iɛn	uan	yan
	ən	in	uən	yn
	aŋ	iaŋ	uaŋ	
	əŋ	iŋ	uəŋ	
		iuŋ	uŋ	

Mediály
Centrály
Terminály

Výše je uvedena tabulka finál řazených podle systému *sihū*. Považujeme zde za nutné vysvětlit tyto dva symboly [ɿ, ʅ], které se vyskytují v horní části tabulky (Třísková transkribuje takto [i̯]). Podle některých badatelů¹⁹ se jedná o apikální samohlásky nebo podle jiných²⁰ zase o slabičné konsonanty [tʂ, tʂʰ, ʂ, tʂʰ, ʂʰ, ʂ]. Mezi lingvisty zabývajícími se touto problematikou se různí názory na to, zda se jedná o apikální samohlásku nebo slabičný konsonant. Přiklonění k jednomu či druhému se odvíjí od toho, zdali autor považuje za obligatorní výskyt vokálu v čínské slabice či nikoliv. Ti, kteří zastávají stanovisko možnosti neobsazené vokálové pozice, se přiklánějí k termínu slabičný konsonant. Druhá skupina „obligatorních vokalistů“ pak používá termínu apikální samohláska. Cílem naší práce není vyřešit toto dilema, a proto se nepřikloníme ani k jedné či druhé variantě. Pro zápis těchto hlásek budeme pak používat ty samé značky, kterých je užito v našem hlavním zdroji – Karlgrenových značek pro apikální samohlásky.²¹ Počet

¹⁹ Např.: Třísková, Karlgren, Howie.

²⁰ Např.: Duanmu, Dragunovovi.

²¹ K problematice apikální samohlásky x slabičné konsonanty viz např.: Třísková (2010), Duanmu(2002), Howie(1976), Pulleyblank(1987).

finál v naší tabulce je 38. Jak je možné vidět, jsou řazeny do kategorií *sihū* a do třech skupin – jednoduché finály, složené finály a nazalizované finály (dělení na tři skupiny podle Huang,Liao 2007:51).

Zajímavý model tabulky finál poskytuje práce Dragunovových. Finály segmentují pomocí tzv.: „Dragunovových čtverců“²². Systém Dragunovových vychází z čínské fonologické tradice a používá se při výuce teoretické gramatiky čínštiny na UDLV.

Ve shrnutí se tedy finály dále vydělují na **mediálu**, **centrálu** a **terminálu**. Na pozici mediály můžeme mít v PTH tyto vokály: [ɿ,i,u,y]. Na pozici centrály jsou to pak [a,e] nebo funkční nula a konečně na pozici terminály se mohou vyskytovat tyto hlásky: [i,u,n,ŋ] nebo funkční nula. Ve druhé části si pak budeme všimnout rozdílů především na pozici terminály.

3.2 PERIODIZACE ČÍŇŠTINY

Vzhledem k povaze naší práce se zde přikláníme k periodizaci čínštiny na základě fonologických kritérií (Karlgren, Baxter, Pulleyblank)²³ (Tai,Chan 1999). Nastíníme si zde Karlgrenovu a Pulleyblankovu periodizaci. V definicích záměrně ponecháváme anglickou terminologii²⁴, abychom se vyvarovali případného posunu významu při překladu do češtiny:

Karlgrenova periodizace:

- **Proto Chinese** – předchází nejstarší dochované sbírce poezie *Shījīng*. 诗经
- **Archaic Chinese** – nejdůležitějším zdrojem tohoto období je sbírka poezie *Shījīng* a znaky fonetických kategorií (fonetické výpůjčky a fonoideogramy)
- **Ancient Chinese** – zdrojem pro toto období je slovník *Qiēyùn* (601) potažmo jeho nejstarší dochovaná revize – slovník *Guāngyùn* (1011). V obou slovnících je uplatňován systém *fǎnqiè* (viz výše)

²² Jedná se pouze o pracovní název z prostředí pražské sinologie používaný k potřebám výuky. Více k tomuto systému viz Dragunov a Dragunovova (1955) nebo Třísková (2010).

²³ Jsou tři základní parametry, podle kterých se dá čínština klasifikovat: na základě **fonologických** (Karlgren,Pulleyblank,Baxter), **gramatických** (Chen, Norman, Wang Li) nebo **lexikálních** kritérií (Pan Yunzhang).

²⁴ Podle přednášek historické fonologie Davida Sehnala.

- **Old Mandarin** – hlavní zdroj slovník *Hóngwǔ Zhēngyùn* 洪武正韵 z roku 1375 (počátek dynastie *Míng* 明)

Pulleyblankova periodizace:

- **Old Chinese** – zdrojem *Shījīng* a znaky fonetických kategorií
- **Early Middle Chinese** – zdrojem pro toto období je slovník *Qiēyùn* potažmo *Guāngyùn*
- **Late Middle Chinese** – zdrojem Songské fonologické tabulky *Děngyùntú* 等韵图 (1203), z nichž je neznámější *Yùnjìng* 韵镜.
- **Old Mandarin** – zdrojem rýmovník *Zhōngyuán Yīnyùn* za dynastie *Yuán* 元

Později byly Karlgrenovy termíny ostatními lingvisty modifikovány takto: Archaic Chinese na Old Chinese a Ancient Chinese na Middle Chinese. Pulleyblank ve své knize upravil Karlgrenovu periodizaci tak, že rozdělil kategorii Middle Chinese (původně tedy Ancient Chinese) na dvě třídy – **Early Middle Chinese** a **Late Middle Chinese**²⁵. Dále pak zvolil odlišný hlavní zdroj pro období Old Mandarin. Pro potřeby této práce musíme popsat a ve zkratce definovat pojmy EMC, LMC a Middle Chinese (MC), které budeme používat a ze kterých se vychází fonologické systémy dnešních dialektů. Například Baxter ve své knize užívá termínu MC v obecném slova smyslu, pouze když chce dané období blíže specifikovat, použije termínů EMC a LMC. Proto, když zde budeme používat termín střední čínština, myslíme dané období zahrnující obě podkategorie. Švarný (2001:14) o střední čínštině: „*Ve střední čínštině dochází k zjednodušení starých iniciál, a to hlavně tím, že mizí závěrové neaspirované souhlásky. Rovněž soustava finál je zjednodušena. Tónový systém vykazuje čtyři tóny... V důsledku zjednodušování struktury slabiky se zmenšuje počet foneticky rozlišených slabik...* „

Co se týká pojmů EMC a LMC, tak tato období jsou definována jejich hlavními zdroji. Pro EMC je to rýmovník *Qiēyùn/ Guāngyùn* a pro období LMC jsou pak hlavními zdroji fonologické rýmové tabulky z dynastie *Sòng*. Tyto tabulky slouží jako jakýsi manuál k rýmovníku *Qiēyùn/Guāngyùn*. Potřeba takovéto příručky vznikla v době, kdy se reálná

²⁵ V této práci budeme zkracovat jak EMC a LMC.

výslovnost rozešla s výslovností, kterou zachycoval *Qiēyùn/Guāngyùn*. Systém použitý v těchto tabulkách odráží vývoj ve výslovnosti. Dále ke vztahu mezi EMC a LMC uvádí Baxter (1992:43) toto „*Tradice rýmových tabulek také obsahuje seznam 36-ti tradičních názvů pro iniciální konsonanty... tento seznam zcela neodpovídá iniciálám EMC, jejichž výslovnost rekonstruuje analyzováním systému fǎnqiè z příslušných slovníků. Systém 36ti zimů 字母... pravděpodobně odráží spíše LMC než EMC.*“ Tento systém se používá pro popis iniciál v celé čínské fonologii, není omezen pouze na rýmové tabulky a používá se i v současné době (viz např.: Baxter, Pulleyblank, Karlgren). Baxter (1992:14) dále uvádí, že většina současných čínských dialektů odvozuje svůj původ od LMC, tedy až na dialekty skupiny *Mǐn*, jejíž původ je odvozován od EMC nebo ještě dříve.“ Co se týká výčtu znaků, které se nachází v seznamu 36-ti iniciál, u jednotlivých badatelů zaznamenáváme různé odchylky. Například výklad Wang Liho, Baxtera a Pulleyblanka se od sebe liší. Cílem této práce není reflektovat všechny tyto odchylky, avšak je třeba vysvětlit, jakého systému se zde budeme držet my. Náš hlavní zdroj *Hànyǔ Fāngyīn Zìhuì* představuje jakýsi průnik všech verzí. Je to z toho důvodu, že chce reflektovat dialektickou výslovnost všech iniciálních systémů uváděných na téma střední čínština, aby pokryl co největší množství různých variant. Jak již bylo zmíněno výše, každý autor se drží svého lehece odlišného systému. Obecně se hlásky střední čínštiny popisují takto:

Iniciály: Nyní popíšeme středněčínské iniciály podle způsobu a místa artikulace:

- Způsob artikulace²⁶

- 1) *Qīng* 清 neznělé
- 2) *Zhuó* 浊 znělé

Tyto dvě skupiny byly dále vyděleny na *quánqīng* 全清(QQ), *cìqīng* 次清(CQ), *quánzhuó* 全浊(QZ) a *cìzhuó* 次浊(CZ).

- A. QQ – neznělé, nepřidechové plozivy, afrikáty a frikativy
- B. CQ – neznělé, aspirované plozivy a afrikáty
- C. QZ – znělé plozivy a afrikáty

²⁶ Kurapska (2010:19).

D. CZ – znělé nazály, laterály a semikonsonanty

- Místo artikulace

Co se týče popisu MC iniciál podle místa artikulace Kurpaska (2010:18) uvádí, že za vlády dynastií *Táng* a *Sòng* byl pro tento popis používán termín *wǔyīn* 五音. Posléze se pro popis iniciál podle místa artikulace přidaly další kategorie, které umožňovaly popsat danou iniciálu detailněji. Nejprve byly přidány kategorie dvě *qīyīn* 七音. Později ještě kategorie *chúnyīn* 唇音, *shéyīn* 舌音 a *chǐyīn* 齿音 prošly dalším rozdělením, takže ve výsledku bylo kategorií deset, avšak *bànshéyīn* 半舌音 a *bànchǐyīn* 半齿音 splynuly do jedné. Ve výsledku se tak ustálil název *jiǔyīn* 九音.

- Yáyīn* 牙音- veláry
- Shéyīn* 舌音 – „hlásky artikulované jazykem“
 - Shétóuyīn* 舌头音 – Baxter pro tuto skupinu používá označení dentály
 - Shéshàngyīn* 舌上音- podle Baxtera patří do této skupiny retroflexní okluzivy
- Chúnyīn* 唇音– labiály
 - Zhòngchúnyīn* 重唇音- bilabiály
 - Qīngchúnyīn* 轻唇音- labiodentály
- Chǐyīn* 齿音 – dentály
 - Chǐtóuyīn* 齿头音- do této skupiny řadí Baxter dentální sibilanty
 - Zhèngchǐyīn* 正齿音- palatální sibilanty. Zde splynuly dvě skupiny palatálních sibilantů EMC do jedné. Baxter to vysvětluje jako důsledek jazykové změny EMC, kdy došlo buď k zániku, nebo ke změně hlásek – i - a – j -, kdy se po retroflexních sibilantech změnilo v zadní vokály.
- Hóuyīn* 喉音 – laryngály
- Bànshéyīn* 半舌音 – Baxter zde hovoří o laterálách
- Bànchǐyīn* 半齿音- palatální a nazální glidy

Tabulka²⁷ 36ti MC iníciál:

		全清 <i>quán-qīng</i>	次清 <i>cìqīng</i>	全浊 <i>quán-zhuó</i>	次浊 <i>cìzhuó</i>	全清 <i>quán-qīng</i>	全浊 <i>quán-zhuó</i>
牙音 <i>yáyīn</i>		见 <i>jiàn</i>	溪 <i>xī</i>	群 <i>qún</i>	疑 <i>yí</i>		
舌音 <i>shéyīn</i>	舌头音 <i>shétóuyīn</i>	端 <i>duān</i>	透 <i>tòu</i>	定 <i>dìng</i>	泥 <i>ní</i>		
	舌上音 <i>shéshàngyīn</i>	知 <i>zhī</i>	彻 <i>chè</i>	澄 <i>chéng</i>	娘 <i>niáng</i>		
唇音 <i>chúnyīn</i>	重唇音 <i>zhòngchúnyīn</i>	帮 <i>bāng</i>	滂 <i>pāng</i>	並 <i>bìng</i>	明 <i>míng</i>		
	轻唇音 <i>qīngchúnyīn</i>	非 <i>fēi</i>	敷 <i>fū</i>	奉 <i>fèng</i>	微 <i>wēi</i>		
齿音 <i>chǐyīn</i>	齿头音 <i>chǐtóuyīn</i>	精 <i>jīng</i>	清 <i>qīng</i>	从 <i>cóng</i>		心 <i>xīn</i>	邪 <i>xié</i>
	正齿音 <i>zhèngchǐyīn</i>	照 <i>zhào</i>	穿 <i>chuān</i>	床 <i>chuáng</i>		审 <i>shěn</i>	禅 <i>chán</i>
喉音 <i>hóuyīn</i>		影 <i>yǐng</i>			喻 <i>yù</i>	晓 <i>xiǎo</i>	匣 <i>xiá</i>
半舌音 <i>bànshéyīn</i>					来 <i>lái</i>		
半齿音 <i>bànchǐyīn</i>					日 <i>rì</i>		

²⁷ Z Kurpaska (2010:20).

Finály: Co se týče středněčínských finál, pro potřeby naší práce je stačí nastínit v základních rysech. Margaret Mian Yan (2006) uvádí toto: „*Tradičně bývají finály střední čínštiny děleny do velkých rýmových skupin shè 摄. Každé shè je dále děleno do několik yùn (rime) a každé yùn je opět rozděleno, tentokrát každé na dvě podskupiny – kāikōuyùn (otevřené rýmy – finály obsahovaly nelabializovanou mediálu) a hékōuyùn (zavřené rýmy – finály obsahovaly labializovanou mediálu). V pozdějších rýmových tabulkách (např.: Sishēng děngzǐ) byla každá ze čtyř tónových skupin dále rozdělena do čtyř kategorií děng 等.*“ K pojmu mediála se Číňané dopracovali až v období LMC, kdy rozdělili slabiky do čtyř tříd *děng*²⁸. Každá třída *děng* v kombinaci s podskupinou *kāikōu* a *hékōu* se zabývala mediálou. Co se týká tříd *děng*, tak první neobsahovala žádnou mediálu, druhá třída se vyznačovala přítomností mediály – e, třetí třída mediály – i a ve čtvrté třídě se nevyskytovala mediála žádná, stejně jako u třídy první. Dále se u finál rozeznávaly tři skupiny terminál *yùnwěi*, kterými byly:

- 1) *Yīnshēngyùn* – „jinové“ otevřené třídy (s vokalickým zakončením)
- 2) *Yángshēngyùn* – „jangové“ zakončené nazálním konsonantem
- 3) *Rùshēngyùn* – „vcházející“ - zakončení na implozivy -p, -t, -k.

Co se týká bližšího fonologického systému finál uvádí Jerry Norman (1988:31) toto: „...*finály nebyly podrobeny té samé analýze (jako iniciály). Veškerá kategorizace finál odkazuje k finálám jako k celku... vágnost jejich kategorizace vedla k mnoha odlišným interpretacím a právě toto zůstává nejméně uspokojující oblastí ve středněčínské fonologii.*“ Jelikož co fonolog, to jiná interpretace a vzhledem k tomu, že naše práce na finály neklade až takový důraz finály samy o sobě, vystačíme si s definicí finály, podle které se finály dělí do třech tříd *yīnshēngyùn yángshēngyùn* a *rùshēngyùn*, které jsou definovány výše.

Co se týká problematiky středněčínských tónů, o té pojednáváme v podkapitole *Tón*.

Pro ilustraci Pulleblank a Wang Li vykládají středněčínské iniciály takto:

²⁸ David Sehnal (přednášky historické fonologie).

EMC a LMC podle Pulleyblanka:

EMC						
影 ?						矣(H) f
见 k	溪 k ^h	群 g	疑 ŋ	晓 x (h)	匣 ɣ	
照 tɕ	穿 tɕ ^h	禅 dz	日 ʝ	审 ɕ	禅 z	羊 j
端 t	透 t ^h	定 d	泥 n			来 l
知 tr (t)	彻 tr ^h t ^h	澄 dr (d)	娘 nr (n)			
精 ts	清 ts ^h	从 dz (d)		心 s	邪 z	
庄 tʂ	初 tʂ ^h	床 dz _ɿ (z)		山 ʂ	俟 z _ɿ	
帮 p	滂 p ^h	并 b	明 m		云 w(h)	
LMC						
见 k	溪 k ^h	君 kf	疑 ŋ			
端 t	透 t ^h	定 tʰ	泥 n			
知 tr	彻 tr ^h	澄 trf	娘 nr			
帮 p	滂 p ^h	并 pf	明 m			
非 f	敷 f	奉 fh	微 v			
精 ts	清 ts ^h	从 tsf		心 s	邪 sf	
照 tʂ	穿 tʂ ^h	床 (t)ʂf		审 ʂ	禅 ʂf	
影 ?	晓 x	匣 xf	喻 (H)			
			来 l			
			日 r			

Iniciály střední čínštiny podle Wang Liho:

唇音	帮 p	滂 p ^h	并 b ^h	明 m		
舌音	端 t	透 t ^h	定 d ^h	泥 n	来 l	
	知	彻	澄			
齿龈	精 ts	清 ts ^h	从 dz ^h	心 s	邪 z	
	庄 tʃ	初 tʃ ^h	崇 dʒ ^h	山 ʃ ^h		
	章 tɕ	昌 tɕ ^h	船 tɕ ^h	书 ɕ	禅 z	日 ʈ
牙音	见 k	溪 k ^h	群 g ^h	疑 ŋ		
喉音	影 0	余 j	晓 x	匣 ɣ		

Je patrné, že každý autor pojímá daný problém odlišně. Zdroj *Hànyǔ Fāngyīn Zìhuì* se snaží reflektovat všechny systémy, nebo respektive všechny jejich znakové variace, aby mohly být zaznamenány dialektické realizace co největšího množství středněčínských iniciál (viz druhá část). Znaky tedy budou řazeny dle tohoto systému, který reflektuje systém iniciál dřívější i pozdější fáze vývoje střední čínštiny.

3.3 TERMINOLOGIE

Jak již bylo zmíněno v úvodu naší práce, existují rozdílné názory na to, zdali je čínština pouze jedním jazykem s různými varietami, anebo jestli je to celá skupina samostatných jazyků. Při pohledu na definici jazyků z jiného úhlu než čistě lingvistického, bychom se měli přiklonit spíše k názoru prvnímu. Jazyk je však většinou definován i jinými kritérii než čistě lingvistickými (kulturně-historickými, sociologickými atd.). Označení čínštiny jako skupiny jazyků je problematické také vzhledem k povaze čínského písma a jeho vztahu k mluvenému jazyku²⁹. David Sehnal ve svém článku *Čínský jazyk nebo čínské jazyky?* (2006) uvádí: *„Tato jazyková skupina bývá někdy nazývána „jazyky sinitickými“. (Termín „sinitické jazyky“ se používá i v jiných významech, v současné době však toto jeho užití v odborné literatuře převažuje.) Skupina sinitických jazyků se dále rozpadá na jednotlivé sinitické jazyky: tedy na to, čemu se tradičně říká „čínské dialekty“ nebo přesněji „skupiny čínských dialektů“. Každá skupina dialektů sdružuje velký počet lokálních nářečí, z nichž většina ještě čeká na detailní prozkoumání.“*

V naší práci budeme pro zjednodušení považovat čínštinu za jeden jazyk s určitým počtem **dialektických skupin**, jež se dále vydělují na **dialekty a subdialekty**. Čínským ekvivalentem je slovo *fāngyán* 方言, kterýžto se tradičně překládá jako dialekt.³⁰ Dále v naší práci budeme používat pojem **varieta**, který je definován jako neutrální pojmenování pro jakýkoliv druh jazyka, který z nějakého důvodu považujeme za samostatnou entitu (Chambers, Trudgill 2004:3). V současnosti má čínština, podle hlavního konsenzu čínských lingvistů, sedm hlavních dialektických skupin (Yan 2006:2). Klasifikace čínských dialektů na sedm skupin pochází z dílny čínského badatele *Yuán Jiāhuá* 袁家骅³¹. I my se v naší práci držíme této klasifikace, jelikož je tohoto dělení užito i v našem hlavním zdroji. Základní dialektické skupiny, s uvedením konkrétních míst, jejichž variety jsou předmětem našeho zkoumání, jsou tyto:

²⁹ Více viz Sehnal (2006) *Čínský jazyk nebo čínské jazyky nebo Čínské znakové písmo jeho povaha a vývoj* (2002).

³⁰ Více k překladům tohoto pojmu např.: Kurpaska (2010).

³¹ *Yuán Jiāhuá* (1903-1980) byl významným čínským lingvistou a odborníkem na dialektologii. Studoval na Pekingské univerzitě a v Oxfordu. Pocházel z provincie *Jiāngsū* 江苏.

- 1) *Guǎngyǔ* 官语:
 - a. *Běijīng* 北京
 - b. *Jīnán* 济南
 - c. *Xī'ān* 西安
 - d. *Tàiyuán* 太
 - e. *Wūhàn* 武汉
 - f. *Chéngdū* 成都
 - g. *Héféi* 合肥
 - h. *Yángzhōu* 扬州
- 2) *Wúyǔ* 吴语:
 - a. *Sūzhōu* 苏州
 - b. *Wēnzhōu* 温州
- 3) *Xiāngyǔ* 湘语:
 - a. *Chángshā* 长沙
 - b. *Schuāngfēng* 双峰
- 4) *Gànyǔ* 赣语:
 - a. *Nánchāng* 南昌
- 5) *Kèjiāyǔ* 客家语:
 - a. *Méixiàn* 梅县
- 6) *Yuèyǔ* 粤语:
 - a. *Guǎngzhōu* 广州
 - b. *Yángjiāng* 阳江
- 7) *Mǐnyǔ* 闽语:
 - a. *Xiàmén* 厦门
 - b. *Húzhōu* 湖州
 - c. *Fúzhōu* 福州
 - d. *Jiàn'ōu* 建瓯

4 ČÁST DRUHÁ

4.1 Odchylyky od kodifikované normy uváděné v sekundární literatuře

Zde v této kapitole shrneme základní odchylyky od kodifikované normy, jak je uvádějí různí autoři. Primárně se jedná o tři zdroje, ze kterých budeme tyto poznatky citovat. Začneme knihou *Chinese History and Sociolinguistics*³², ve které je ona deviace od normy nazvána „Adulterated Pǔtōnghuà“ čili „nečistá“ či lépe ve volnějším překladu „lokálně zabarvená“ PTH. Chen (1999:41- 46) uvádí: *„Je tu (v Číně) o mnoho více takových, kteří PTH rozumějí, než těch, kteří jí hovoří. Mezi těmi, kteří vedle své rodné variety ovládají ještě PTH je jenom velmi malé procento těch, kteří dosáhli podobné úrovně jako rodilí obyvatelé Pekingu. Díky vlivu lokální variety hovoří velké množství těchto mluvčích nevyhnutelně „znehodnocenou“ formou PTH, která se může na hony lišit od předepsaného standardu zaneseného ve slovníku Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn... Takováto „místní“ PTH nese různé rysy lokálních variet v různých úrovních. Stojí za povšimnutí, že co se týká fonetických a fonologických odlišností od kodifikované normy, některé jsou výraznější než ty ostatní... Například podoba PTH v Shànghǎi se vyznačuje těmito rysy:*

- 1) slabiky v historickém tónu *rù* mají dnes kratší trvání a náhlé ukončení
- 2) rozdíly mezi finálami [in] [ən] a [iŋ] a [əŋ] nejsou znatelné
- 3) distinkce retroflexních a dentálních konsonantů není znatelná
- 4) diftongy jsou často nahrazovány jednoduchým vokálem

Stejně jako jsou všechny výše zmíněné rysy charakteristické pro shangaiskou varietu, tak fakt, že se promítly do podoby místní PTH, může být bez pochyby připsán vlivu místní variety.“ Dále Chen vyjmenovává odchylyky typické pro obyvatele *Shào xīng* 绍兴 v provincii *Zhè jiāng* 浙江. Zde shrnuje dvanáct ustálených deviací. My zde vyjmenujeme pouze ty konsonantické, jelikož těmi se budeme nejvíce zabývat. Z těch uvádí:

- 1) [n] jako terminála zaniká, místo toho se realizuje v podobě nazalizace předchozího vokálu.

³² CHEN, Ping. *Modern Chinese: History and Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

- 2) terminály [n] a [ŋ] slyněly v jednu
- 3) iniciály [tʂ] [tʂʰ] a [ʂ] se realizují jako [ts] [tsʰ] a [s]
- 4) velární frikativa [x] se stává labio-dentální frikativou [f]
- 5) iniciála [r] se realizuje jako [l] nebo je vypuštěna a předcházející vokál je rotarizován
- 6) nulové iniciály se realizují jako rázy
- 7) ze střední čínštiny se zachovala řada znělých iniciálních konsonantů
- 8) ráz se u slabik v tónu *rù* zachoval jako terminála

nakonec Chen vyjmenovává tři nejběžnější odchylky napříč spektrem všech mluvčích, jejichž rodná varieta je od PTH odlišná.

- 1) deviace od tónového průběhu
- 2) splývání terminál [n] a [ŋ]
- 3) retroflexní řada se realizuje jako dentály

Dále shrneme poznatky z čínské publikace *Xiàndài Hànyǔ*³³. Tato učebnice v kapitole iniciála určuje a charakterizuje výslovnost šesti problémových dvojic/skupin z důvodu nepřesností nebo záměny při použití PTH. Jedná se o tyto případy:

- 1) smazávání rozdílu mezi [n] a [l]
- 2) definice rozdílů a artikulační charakteristika tʂ, tʂʰ, ʂ a ts, tsʰ, s. Zde Huang a Liao uvádí, že se splynutí retroflexní a dentální řady vyskytuje například v *Shànghǎi* 上海, *Sūzhōu* 苏州, *Guǎngzhōu* 广州, *Wǔhàn* 武汉, *Chéngdū* 成都 a v dalších varietách.
- 3) definice rozdílu mezi [f] a [x] z důsledku jejich oboustranné záměny. Jako příklady tohoto jevu jsou zde uvedeny variety *Xiàmén* 厦门 a *Shànghǎi*.
- 4) ve čtvrtém případě uvádí, že konsonanty ts, tsʰ, s, k, kʰ, x prošly procesem palatalizace, před zavřeným předním nezaokrouhleným vokálem [i] a jeho zaokrouhleným protějškem, se tyto konsonanty realizují jako tɕ, tɕʰ, ɕ.

³³ HUANG, Borong – LIAO, Xudong. *Xian4da4i Han4yu3 [současná čínština]*. I. - III. Beijing: Gaodeng jiaoyu chubanshe, 2002.

- 5) v pátém bodě se zmiňují o tom, že všechny iniciály, až na [z]³⁴ jsou v PTH neznělé, a že mluvčí dialektických skupin *Wú* 吴 a *Xiāng*³⁵ 湘, stejně jako mluvčí z Evropy, mohou mít s tímto jisté obtíže, protože v jejich fonologických systémech se vyskytují i znělostní opozice a ne pouze přidechové, jak je tomu u PTH.
- 6) poslední bod se týká realizace nulové iniciály. Zde Huang a Liao uvádí, že mluvčí některých variet realizují při použití PTH na pozici nulové iniciály [n], [ŋ], [m] nebo [v], v závislosti na jejich okolí.

Zhou³⁶ (2004:168) vyjmenovává tři nejzákladnější odchylky od standardu: „*Mluvčí převzali charakteristické rysy svých vlastních mateřských jazyků při užívání PTH – mezi nejznámější patří například:*“

- splynutí retroflexní řady s dentální běžné pro obyvatele jižní části Číny
- rozlišit rozdíl mezi [n] a [l]
- rozlišit rozdíl mezi [f] a [x]

Vidíme, že většina těchto autorů se shoduje v těchto odchylkách:

- retroflexní iniciály se realizují jako dentály
- konsonantní iniciály [n] a [l] splývají
- konsonantní iniciály [f] a [x] splývají
- splývání koncového [n] a [ŋ]

Co se týká tónového průběhu, autoři se shodují v tom, že tónové průběhy u PTH se často liší napříč všemi dialekty. Na historickém vývoji fonologických systému se pokusíme určit, proč tomu tak je. Budeme postupovat tím způsobem, že uvedeme fonologický systém dané variety a v zápětí tabulku středněčínských iniciál a jejich následnou realizaci do dnešních dialektů.

³⁴ problém týkající se této iniciály zmíněn výše v kapitole 3.1.1 Iniciála.

³⁵ uvádí také sadu znaků, kterou mluvčí těchto dialektických skupin čtou se znělou iniciálou.

³⁶ ZHOU, Minglang a Hongkai SUN. *Language policy in the People's Republic of China: theory and practice since 1949*. Boston: Kluwer, c2004.

4.2 Fonologické systémy dialektických skupin

Ve druhé části této práce se budeme zabývat tzv. PTH „s lokálním zbarvením“ (Třísková 2010), „local“ nebo také „adulterated *Pǔtōnghuà*“ (Chen 2004), čínsky *difang Pǔtōnghuà* 地方普通话. „*U mluvčích PTH s odlišným dialektickým pozadím než je pekingština jsou odchylky od normy mnohdy dramatictější... U těchto mluvčích je často patrný otisk rodného dialektu*“ (Třísková 2010:17).

Za výslovnostní standard považujeme podobu jazyka, která je zachycena ve slovníku *Xiàndài Hànyǔ Cìdiàn* (1979) nebo ve standardní výslovnosti hlasatelů oficiálních čínských médií (např.: CCTV a CPBS) (Třísková 2010). Chen (2004:45) uvádí, že v devadesátých letech definovala Komise pro jazyk tři úrovně „čistoty“ PTH. Prvním stupněm je nejdokonalejší forma PTH, kterou můžeme slyšet v oficiálních médiích, filmech atd. Její mluvčí jsou jazykoví profesionálové. Druhým stupněm je PTH s určitými odchylkami, ale stále přijatelnými v rámci normy (učitelé na základních a středních škol). Třetí stupeň je taková PTH, která je významně poznamenána místním dialektem, avšak stále slouží jako lingua franca dané oblasti.

V této části práce budeme postupovat tak, že s ohledem na historický vývoj daných iniciál ve fonologických systémech porovnáme nejčastěji uváděné odchylky s danou varietou a metodou srovnání ověříme, zdali tato odchylka má u té či oné variety má oporu v historickém vývoji jazyka. Vzhledem k velkému počtu čínských variet jsme se rozhodli omezit se zde pouze na určitý počet. Z každé z výše zmíněných sedmi dialektických skupin jsme vybrali jednu až dvě variety s ohledem na „velikost“ dané skupiny a té jedné popřípadě dvěma varietám se budeme věnovat podrobněji. U fonologických systémů daných variet je vždy uveden fonologický systém iniciál, finál a tónů. Jak již bylo zmíněno výše, hlavní cíl této práce spočívá v popisu deviantní výslovnosti a to zejména iniciál, z toho důvodu se nebudeme blíže zabývat deviacemi finál nebo tónů. Deviace uvedeme pouze v těch mezích, ve kterých je uvádějí sekundární zdroje, a tyto poznatky obecně shrneme. Více o finálech a tónech viz např.: Baxter (1992), Yan (2006), Pulleyblank (1998).

Zde uvedeme oněch sedm dialektických skupin se svými zástupnými varietami, které jsme vybrali, a jejichž fonologické systémy iniciál budou nadále analyzovány.

- 1) **Guǎngyǔ** 官语: *Jínán* 济南, *Chéngdū* 成都
- 2) **Wúyǔ** 吴语: *Wēnzhōu* 温州
- 3) **Xiāngyǔ** 湘语: *Chángshā* 长沙
- 4) **Gànyǔ** 赣语: *Nánchāng* 南昌
- 5) **Kèjiāyǔ** 客家语: *Méixiàn* 梅县
- 6) **Yuèyǔ** 粤语: *Guǎngzhōu* 广州
- 7) **Mǐnyǔ** 闽语: *Húzhōu* 湖州

4.3 Guānhuà 官语

Tato dialektická skupina je největší ze všech. V anglické terminologii se pro ni většinou užívá názvu „Mandarin dialects“. Jazyky patřící do této skupiny hovoří přes 70% Hanské populace napříč těmito provinciemi: *Héběi* 河北, *Hénán* 河南, *Hēilóngjiān* 黑龙江, *Jílín* 吉林, *Liáoníng* 辽宁, *Shaǎnxī* 陕西, část *Shānxī* 山西, *shāndōng* 山东, *Gànsū* 甘肃, *Qīnghǎi* 青海, *Níngxià* 宁夏, severní *Ānhuī* 安徽, severní *Jiāngsū* 江苏, *Sìchuan* 四川, *Guìhōu* 贵州, *Yúnnán* 云南 *Húnán* 湖南, a části vnitřního Mongolska *Nèimēnggǔ* 内蒙古. Předci současných mluvčích této dialektické skupiny pocházejí z území centrální planiny. (Yan 2006:60)

4.3.1 Xiān 西安

A) Iniciály

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	retroflexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty		pf³⁷ pf^h	ts ts ^h		tʂ tʂ ^h	tɕ tɕ ^h	
frikativy		v f	s		ʂ ʐ	ɕ	x
nazály	m			n		ŋ	ŋ
aproximanty				l			
Nové:	pf, pf ^h , ŋ, ŋ, v						
26+1 iniciál							

MC	幫	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	ts'	ʂ	tʂ	tʂ	
西安	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	ts'	s	pf	ts, pf	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʂ	
西安	t	t ^h	t	n, ŋ	l	ts	ts	pf	pf ^h	tʂ ^h	ʂ	
MC	初	澄	影	见	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ʂ	tɕ ^h , k ^h	
西安	pf ^h	ts, pf ^h	0, k	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0, ŋ	s	ʂ	tɕ ^h , k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʂ	ʐ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
西安	ŋ	ʂ	ʐ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	v

³⁷ Tučně budou dále v tabulkách fonologických systémů jednotlivých variet označeny ty konsonanty, které se nenacházejí ve fonologickém systému PTH.

U první variety pozorujeme výskyt totožných iniciál, jako u fonologického systému PTH. Avšak oproti PTH zde navíc proběhl proces labiodentální afrikace (Yan 2006:73), kdy MC iniciály reprezentované znaky *zhī* 知 *zhuāng* 庄 a *zhāng* 章 prošly tímto procesem:

知,彻,澄 → pf, pʰ, f / #_u-, tedy tyto iniciály se před zadním vysokým vokálem realizují jako labiodentály. Jak již bylo řečeno, vyskytují se zde totožné iniciály s fonologickým systémem PTH, tudíž by zde její výslovnost neměla mluvčím této variety činit velké obtíže.

A) Finály (40)

ɿ	i	u	y
ʅ			
ə			
a	ia	ua	
æ	iæ	uæ	
	ie		ye
ɤ			
u			
o		uo	yo
ei		uei	
au	iau		
ou	iou		
ã	iã	uã	yã
ẽ	iẽ	uẽ	yẽ
aŋ	iaŋ	uaŋ	
əŋ	iŋ		
		uoŋ	yoŋ

Ve fonologickém systému finál reflektujeme chybějící nazálu [n], která se v této varietě realizuje jako nazalizace u vokálu. Zde pravděpodobně bude docházet k deviaci, o které se zmiňuje například Chen (2008:), kdy dochází k realizaci zaniklého [n] v podobě nazalizace u předchozího vokálu.

B) Tóny

	阴平	阳平	上声	去声
调值	21	24	53	55

4.3.2 Chéngdū 成都

A) Iniciály

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	retroflexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty			ts ts ^h			tɕ tɕ ^h	
frikativy		f	s z			ɕ	x
nazály	m			n		ŋ	ŋ
aproximanty							
Nové:	z, ŋ, ŋ						
Chybí:	tɕ tɕ ^h ʒ l						
19+1 iniciál							

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tɕ	tɕ	ts	ts ^h	ɕ	tɕ	tɕ	
成都	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	ts ^h	s	ts	ts	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tɕ	tɕ	tɕ	tɕ ^h	tɕ ^h	ɕ	
成都	t	t ^h	t	n	n	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s	
MC	初	澄	影	见	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tɕ ^h	tɕ ^h , ts	0	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ɕ	tɕ ^h , k ^h	
成都	ts ^h	ts	0	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0, ŋ	s	s	tɕ ^h , k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ɕ	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
成都	ŋ, 0	s	z	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0

U této variety nastává z našeho pohledu zajímavější situace než v předchozím případě. Ve fonologickém systému variety *Chéngdū* se nevyvinula celá retroflexní řada, z tabulky středněčínských iniciál vidíme, proč tomu tak je. Veškeré středněčínské iniciály, které se v PTH dnes realizují jako retroflexní, se v chengduské varietě realizují „pouze“ jako dentální konsonanty. Na téma retrofektivizace Yan (2006:75) uvádí: „Realizace středněčínských iniciál (série 知, 章, 庄) jako retroflexních je výrazným rysem Severních dialektů. V pekingském dialektu, prošly tyto iniciály retrofektivizačním procesem a část slabiky realizují jako retroflexní:

知, 彻, 澄 → tɕ-, tɕ^h- / #__

庄, 初, 崇, 山 → tɕ-, tɕ^h-, ɕ- / #__

章, 昌, 船 → tɕ-, tɕ^h-, ɕ- / #__

V některých dialektech se však tyto série realizují jako dentály:

庄,初,崇,山 → ts-,ts^h-,s- / #__

章,昌,船 → ts-,ts^h-,s- / #__

Například v dialektech jako Yāntái, Chéngdū a Tàiyuán neproběhl proces retrofektivizace, tudíž nemají retroflexní hlásky.“

Další změnu lze pozorovat i u středněčínské iniciály 来, která se v této varietě realizuje jako [n] a nikoliv jako [l], jak je tomu u PTH. Yan (2006:72) uvádí, že v této varietě dochází ke splývání MC iniciál 泥 a 来, a obě jsou realizovány jako [n-], čili zde došlo k procesu nazalizace, *l (来母) → n- /#__ .

Podíváme-li se na nejčastěji uváděné odchylky od kodifikované normy většina autorů, které jsme zmínili v kapitole 4.2, většina zmiňuje splývání iniciál jednak retroflexních v dentální a jednak realizaci znaků mající iniciálu [l] s iniciálou [n]. Lze předpokládat, že v důsledku odlišného vývoje středněčínských iniciál, bude v oblasti působení této variety podoba PTH tímto faktem ovlivněna. A to takovým způsobem, že namísto retroflexních iniciál budou tyto mluvčí realizovat dentály a na místě laterální iniciály bude realizována alveolární nazála.

B) Finály (36)

ɿ	i	u	y
ə			
a	ia	ua	
e	ie	ue	ye
o			yo
ai	iɛi	uai	
ei		uei	
au	iau		
əu	iəu		
an	iɛn	uan	yɛn
ən	in	uən	yn
aŋ	iaŋ	uaŋ	
oŋ			yoŋ

Zde se zachovaly stejné nazální terminály jako ve fonologickém systému PTH, tudíž je možné usuzovat, že by mluvčí této variety neměli mít s realizací terminál PTH větší problémy.

C) Tóny

	阴平	阳平	上声	去声
调值	44	31	53	13

4.4 Wúyǔ 吴语

Tato skupina je druhou největší na území Číny. Pole působnosti této skupiny se rozkládá především v *Shànghǎi* 上海, jižní části provincie *Jiāngsū* 江苏, na většině území provincie *Zhèjiāng* 浙江, jižní části *Ānhuī* 安徽 a na části území provincií *Jiāngxī* 江西 a *Fújiàn* 福建 (Yan 2006:87). Dialekty této skupiny hovoří 7,2% populace. V dialektech této skupiny se zachoval distinktivní rys znělosti obstruentních iniciál [b,d,g] ze střední čínštiny. Většina dialektů skupiny *Wú* má sedm nebo osm tónů. (Baxter 1992:10). V článku *Dialectal Chinese speech recognition*³⁸ se na téma deviace ve výslovnosti dialektů skupiny *Wu* uvádí toto (2004:9): „*Wuský akcent v PTH je charakterizován dvěma faktory. Ten první je určující pro jazyky skupiny Wu, kde mluvčí s nejtěžší formou výslovnostní deviace mohou mít velký vliv na výslovnost PTH. Takoví mluvčí mohou zaměňovat vokály PTH za vokály své rodné variety, mohou používat znělé konsonanty nebo mohou v terminále užívat rázu k zakončení slabiky. Druhým obecným rysem jižních mluvčí je změna obsahující záměnu retroflexních frikativ a afrikát (pinyin sh, ch, zh) za odpovídající ne-retroflexní zvuk (s,c,z), a také splyvání dentální a velární terminály n. Toto je charakteristika mluvčích PTH napříč jihem včetně Taiwanu*“.

³⁸ Sproat, Richard, Zheng, Thomas Fang, Gu, Liang, Li, Zheng, Yanli, Su, Yi, Zhou, Haolang, Bramen, Philip, Kirsch, David, Shafran, Izhak, Tsakalidis, Stavros, Starr, Rebecca, and Dan Jurafsky. 2004. *Dialectal Chinese speech recognition: Final Report*. <http://link.springer.com/article/10.1007/s11390-006-0106-9#page-1>

4.4.1 Wēnzhōu 温州

A) Iniciály

	bilabiály	labio- dentály	dentály	alveolár y	rtf.	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h b		dz	t t ^h d		dz	k k ^h g
afrikáty			ts ^h ts			tɕ tɕ ^h	
frikativy		f v	s z			ɕ j	h f
nazály	m			n		ŋ	ŋ
aproximant y				l			
Nové:	b,v,z,d,g ,h,j,ŋ,ŋ f,dz,dz						
Chybí:	tɕ tɕ ^h z						
28+1 iniciál							

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tɕ	tɕ	ts	tɕ ^h	ɕ	tɕ	tɕ	
温州	p,b	p ^h	b	m	dz	ts	z, dz	ts ^h , tɕ ^h	s	ts	z, ts,dz	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tɕ	tɕ	tɕ	tɕ ^h	tɕ ^h	ɕ	
温州	t	t ^h	d	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s	
MC	初	澄	影	见 k	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tɕ ^h	tɕ ^h , ts	0	tɕ,k	tɕ ^h	ɕ,x	ɕ,x	0	s	ɕ	tɕ ^h ,k ^h	
温州	ts ^h	dz,ts	0, k	k, tɕ	k ^h , tɕ ^h	h,f	h	ŋ	s	z,j	k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ɕ	z	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
温州	ŋ	j,z	z,ŋ	dz	ts	z	0,j	j	h	f	f	v

Z následujících tabulek je možné potvrdit výslovnostní deviace, které jsou uvedeny v sekundární literatuře. K realizaci retroflexiv jako dentál opět dochází v důsledku vývoje středněčínských iniciál, kde v jedné varietě došlo k procesu retrofektivizace a ve druhé nikoliv (viz výše podle Yan). Dalším zajímavým jevem je zde také trojí distinkce - znělosti, neznělosti a přidechovosti. Jak bylo již zmíněno výše, mluvčí s těžkým akcentem mohou do PTH promítat i právě distinktivní rys znělosti. Navíc vzhledem k absenci retroflexiv pak mluvčí mohou takovéto iniciály nahrazovat jejich dentálními protějšky.

B) Finály (34)

ɿ	i	u	y
a	ia	ua	
ɛ	iɛ	ue	
e			
ə			
ø			
		uo	yo
o			yo
ai	iai	uai	
ei			
au	iau		
əu	iəu		
øy			
aŋ	iaŋ	uaŋ	
eŋ			
oŋ			yoŋ
m	ŋ		

V tomto fonologickém systému terminál pozorujeme zachování pouze velární terminály –ŋ oproti PTH. Tudíž je pravděpodobné, že se zde vyskytne deviace splývání nazálních terminál, jak je tomu uvedeno v sekundární literatuře.

C) Tóny

	阴平	阳平	阴上	阳上	阴去	阳去	阴入	阳入
调值	44	31	45	34	42	22	323	212

4.5 Xiāngyǔ 湘语

Dialektická skupina *Xiāng* 湘 se rozprostírá především na území provincie *Húnán*. Tato skupina je charakteristická tím, že u mluvčích této variety dochází při užití PTH ke splývání n- a l- a hu- a f- (takže u samotného názvu provincie se můžeme setkat s výslovností [fulan]). Stejně jako u předchozí skupiny bude i pro tuto charakteristickým rysem zachování znělých obstruentů střední čínštiny (Baxter:1992). Jerry Norman uvádí, že u této skupiny můžeme pozorovat vlivy severních dialektů. Tyto vlivy byly podle Normana tak invazivní, že jenom malé procento dialektů této skupiny si zachovalo

původní rysy a je obtížně určit, jak by tyto dialekty měly být klasifikovány (Norman 1988:207).

4.5.1 Chángshā 长沙

A) Iniciály

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	retroflexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty			ts ^h ts			te te ^h	
frikativy		f	s z			ɕ	x
nazály	m					ŋ	ŋ
aproximanty				l			
Nové:	z, ŋ, ŋ						
Chybí:	tʂ tʂ ^h ʐ n						
19+1							

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	te ^h	ʂ	tʂ	tʂ	
长沙	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	te ^h	s	ts	ts	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʂ	
长沙	t	t ^h	t	l	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s	
MC	初	澄	影	见 k	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	te, k	te	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ʂ	te ^h , k ^h	
长沙	ts ^h	ts	0, z	te, k	te ^h , t ^h	f, x	ɕ, x, f	0	s	s	k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʂ	ʐ	te	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
长沙	ŋ, 0	s	0, l, z	te ^h	ts	ɕ	0, z	0	f	f	f	0

Fonologický systém iniciál variety *Chángshā* opět neprošel procesem retroflektivizace, z čehož vyplývá, že mluvčí této variety mohou pak právě retroflexní iniciály nahrazovat dentální řadou daných konsonantů. Za další se tu pak zřejmě bude vyskytovat opět známé, v sekundárních zdrojích uváděné, splývání laterální a nazální alveoláry v jednu, což je podle Yan (2006:110) výsledkem procesu denazalizace MC iniciály 泥母. Jak Baxter uvádí, ještě zde dochází k záměně [f] ze [x]. Yan (2006:112) hovoří o procesu labiodentalizace:

匣, 晓 → f, v-/#_u

Jelikož se zde v této varietě před vokálem [u] realizuje [x] jako [f], je deviantní výslovnost názvu provincie *Húnán* jako [fulan] pochopitelná. A tudíž se dá předpokládat, že i v ostatních situacích se před vysokým zadním zaokrouhleným vokálem [x] bude realizovat jako [f]. Yan (206:72) podotýká: „V jihovýchodních mandarínských dialektech, jako Chengdu a Chongqing, proběhl proces labiodentalizace, který způsobuje, že MC iniciála *x (晓母) je realizována jako [f-] před mediálou [-u-], takže slova jako 夫 PTH [fu] a 呼 PTH [hu] budou obě vyslovována jako [fu]. V Pekingu a dalších severních dialektech vystupují [f-] a [x-] jako samostatné fonémy.“

B) Finály (38)

ɿ	i	u	y
a	ia	ua	ya
	ie		ye
ɤu		uɤ	
o	io		
ai		uai	yai
ei		uei	yei
au	iau		yo
əu	iəu		
	iě		yě
ĩ			
õ			
an	ian	uan	yan
ən	in	uən	yn
ɱ	ɲ		

Ve fonologickém systému této variety pozorujeme oproti PTH nepřítomnost velárního – n, nazalizaci u některých vokálů, což značí zánik terminály – n před určitými vokály, ale po některých vokálech se terminála – n zachovala. Z toho je možné usuzovat, že při užití PTH zde budou splývat nazální terminály v jednu, stejně tak jako je uvedeno ve výčtu deviací v sekundární literatuře.

C) Tóny

	阴平	阳平	上声	阴去	阳去	入声
调值	33	13	41	55	21	24

4.6 Gànyǔ 赣语

Zeměpisně se tato dialektická skupina nachází převážně na území provincie *Jiāngxī*, ale také v jihovýchodní části provincie *Húběi*, jihozápadní části *Húnánu*, a severozápadní části *Fújiànu*. Z lingvistického hlediska je tato skupina obklopena všemi dialektickými skupinami. V důsledku toho sdílí určité rysy s každým s příslušných dialektů, které ji obklopují (Yan 2006:148). Baxter (1992) o této skupině uvádí, že je relativně málo prostudovaná. Jako jediný její rys pak vyzdvihuje, že znělé MC okluzivy a afrikáty se zde staly neznělými přidechovými.

4.6.1 Nánchāng 南昌

A) Iniciály

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	retroflexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty			ts ^h ts			te te ^h	
frikativy		f	s			ɕ	h
nazály	m					ŋ	ŋ
aproximanty				l			
Nové:	h, ŋ, ɲ						
Chybí:	tʂ tʂ ^h ʂ n x						
18+1 iniciál							

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	te ^h	ʂ	tʂ	tʂ	
南昌	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts, ts ^h	ts'	s	ts	ts	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʂ	
南昌	t	t ^h	t ^h	l	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s	
MC	初	澄	影	见	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	te, k	te	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ʂ	te ^h , k ^h	
南昌	ts ^h	ts ^h , ts	ŋ	k	k ^h	h, f	h, f, ɕ	ŋ	s	s	k ^h , h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʂ	ʂ	te	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
南昌	ŋ	s	ŋ	te ^h	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0

U této variety zaznamenáváme opět případ, kdy neproběhl proces retroflektivizace a tudíž jejich funkci zřejmě budou v PTH přebírat dentální iniciály. Za další by lokální podobu

PTH mohl ovlivňovat vývoj MC iniciály 泥母. Jak je patrné, nevyvíjí se zde v [n], jako je tomu v PTH, ale v [l], tudíž zde lze v PTH očekávat problematickou výslovnost slabik začínajících na alveolární nazálu. Yan (2006:72) zde hovoří o procesu denazalizace *n (泥母) l-/#__. I v sekundární literatuře je tato odchylka od normy uvedena, takže s ohledem na historický vývoj a fakta zde uvedená můžeme predikovat, že u mluvčích této variety se bude vyskytovat deviace v podobě splývání [n] a [l]. Co se týká absence iniciály [x], Yan (2006:157) ji vysvětluje tak, že u středněčínských velárních frikativ 匣 a 晓 se jazykovým vývojem změnilo místo výslovnosti v závislosti na následujícím vokálu, avšak frikativní způsob artikulace přetrval.

晓 → ɕ- / #__ i,y

匣 a 晓 → f- / #__ u

匣 a 晓 → h- / #__ ostatní

Jak vidíme jedna MC iniciála má v této varietě tři realizace. Vzhledem k tomuto faktu a také k absenci PTH iniciály [x] se dá očekávat, že podoba PTH v této oblasti bude ovlivněna. Sekundární literatura se zmiňuje pouze o záměně [f] a [x], avšak jelikož se zde iniciála [x] vůbec nevyvinula, je možné, že mluvčí této variety budou výslovnost příslušných iniciál (PTH [x]) rozprostírat mezi iniciální konsonanty [f] a [h] v závislosti na následujícím vokálu. Je tedy možné, že před vysokým zadním vokálem se bude [x] realizovat jako [f] a všude jinde se bude realizovat jako [h], což by nemělo způsobit větší obtíže, protože v PTH konsonant [h] není fonémem.

B) Finály (65)

ɿ	i	u	y
a	a	ua	
ɛ	iɛ	uɛ	yɛ
ə			
ɔ		uɔ	
ai		uai	
əi		ui	
au			
ɛu	iɛu		
əu	iu		
an		uan	
ɛn	iɛn		
ɔn		uɔn	yɔn
ən	in	un	yn
aŋ	iaŋ	uaŋ	
ɔŋ	iɔŋ	uɔŋ	
	iuŋ	uŋ	
at		uat	
ɛt	iɛt	uɛt	
ɔt		uɔt	yɔt
ət	it	ut	yt
ak	iak	uak	
ɔk	iɔk	uɔk	
	iuk	uk	
ɱ	ŋ	ŋ	

Ve fonologickém systému finál pozorujeme na rozdíl od PTH zachování rushengových terminál -k a -t. Avšak vzhledem k tomu, že se zde nachází obě nazální terminály, stejně jako v PTH, je pravděpodobné, že by zachováním implozivních terminál neměla být PTH v této oblasti výrazněji ovlivněna.

C) Tóny

	阴平	阳平	上声	阴去	阳去	阴入	阳入
调值	42	24	213	45	21	5	21

4.7 Kèjiayǔ 客家语

Tato skupina je také známá pod názvem Hakka a její název jako jediný neodvozuje původ od geografické polohy. V současnosti obývají mluvčí tohoto dialektu především části území v provinciích *Guǎngdōng*, *Fújiàn*, *Jiāngxī*, *Guǎngxi*, *Hǎinán*, *Táiwān*, *Húnán* a *Sichuān* (Yan 2006). Mluvčí těchto dialektů se považují za potomky obyvatel severu, kteří se v několika vlnách stěhovali na jih, aby unikli před nepokoji v jejich původní domovině. K migraci docházelo nejvíce ke konci dynastie *Sòng*. Na jihu se pak nadále kulturně i lingvisticky odlišovali od svých sousedů. V dialektech skupiny Hakka obecně postrádáme přední vysokou mediálu [y]. (Baxter 1992)

4.7.1 Méixiàn 梅县

A) Iniciály

	bilabiály	labio-dentály	dentály	alveoláry	Retro flexní	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h			k k ^h
afrikáty			ts ts ^h				
frikativy		v f	s				h
nazály	m			n		ŋ	ŋ
aproximant y				l			
Nové:	v, h, ŋ, ɲ						
Chybí:	tʂ, tʂ ^h , ʂ, ʐ, x, tɕ, tɕ ^h , ɕ						
17+1							

MC	帮	滂	并	明	澄	庄 tʃ	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	tɕ ^h	ʂ	tʂ	tʂ	
梅县	p	p ^h	p ^h	m	ts	ts	ts ^h , ts	ts'	s	ts	ts', ts, s	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʂ	
梅县	t	t ^h ts ^h	t ^h	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	ts ^h , s	
MC	初	澄	影	见 k	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ʂ	tɕ ^h , k ^h	
梅县	ts ^h	ts ^h , ts	0, v	k	k ^h	h, f	h, f	ŋ	s	s	k ^h , f, h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʂ	ʐ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
梅县	ŋ, ɲ	s	ɲ	k ^h	ts	s	0	0	f, p	f	f	v

Ve varietě *Méixiàn* nastává poměrně zajímavá situace. Nehledě na to, že zde opět neproběhl proces retrofektivizace, navíc ještě neproběhl proces palatalizace před předním vysokým vokálem. Nabízí se otázka, jak tento rys bude ovlivňovat lokální zabarvení PTH. Rekonstrukce pravděpodobné výslovnosti, pouze na základě dvou systémů, bude pravděpodobně nepřesná a bylo by třeba dalších informací, avšak může však být možné, že mluvčí této variety nebudou palatalizovaných konsonantů užívat, namísto toho ponechají nepalatalizovanou okluzivu. Je pravdou, že Huang a Liao ve svém přehledu zmiňují o nutnosti rozlišovat mezi „obyčejnými“ a palatalizovanými konsonanty, nicméně není explicitně řečeno, že se mluvčí této variety dopouštějí na PTH právě takovéto deviace. Ještě navíc zde došlo k odlišnému vývoji velárních frikativ. Stejně jako u předchozí variety, ani zde se nenachází iniciála [x]. Příslušné MC iniciály se zde opět realizují jako [h] nebo [f] v závislosti na následujícím vokálu (viz procesy zmíněné výše) a proto zde navrhuje u tohoto konsonantu i totožné řešení jako u předchozí variety – realizace [x] jako [f] před mediálou – u. Před ostatními mediálami se v této varietě realizují tyto iniciály jako [h], což se s největší pravděpodobností přeneso i do podoby místní PTH.

B) Finály (76)

ɿ	i	u
a	ia	ua
ɛ	iɛ	uɛ
ɔ	iɔ	uɔ
ai	iai	uai
ɔi		
	iui	ui
au	iau	
ɛu		
	iu	
am	iam	
ɛm		
əm	im	
an	ian	uan
ɛn	iɛn	uɛn
ɔn	iɔn	uɔn
ən	in	
	iun	un
aŋ	iaŋ	uaŋ
ɔŋ	iɔŋ	uɔŋ
	iuŋ	uŋ

ap	iap	
ɛp		
əp	ip	
at	iat	uat
ɛt	iɛt	uɛt
ɔt	iɔt	uɔt
ət	it	
	iut	ut
ak	iak	uak
ɔk	iɔk	uɔk
	iuk	uk
m	ŋ	

Ve fonologickém systému finál této variety se zachovaly všechny MC terminály, a tudíž i nazální terminály [n] a [ŋ], které se vyskytují v PTH, z čehož je možné usuzovat, že by mluvčí této variety neměli mít s realizací těchto terminál větší obtíže.

C) Tóny

	阴平	阳平	上声	去声	阴入	阳入
调值	44	11	31	52	1	5

4.8 Yuèyǔ 粤语

Dialekty této skupiny bývají také nazývány jako Kantonské. Nejvíce mluvčích této skupiny se nachází na území provincií *Guǎngdōng* 广东 a *Guǎngxī* 广西. Pro dialekty této skupiny je charakteristický komplexní tónový systém a zachování středněčínských koncovek -p,-t,-k, stejně jako tomu je u dialektů skupin Hakka a *Mǐn* (Baxter 1992:11). Předci současných mluvčích těchto dialektů pochází původně z oblasti centrální planiny, odkud migrovali do dnešních provincií *Guǎngdōng* a *Guǎngxī*. Taková první větší migrační vlna přišla za vlády dynastie *Qín* 秦, kdy tamní obyvatelstvo prchalo před nájedy kmenů *Yuè* 越 právě na území dnešních provincií *Guǎngdōng* a *Guǎngxī*. Díky stykům s původním obyvatelstvem v této oblasti (kmeny *Yuè* 粤) se do této dialektické skupiny asimilovaly některé ne-hanské rysy jako např.: odlišná slovní zásoba a syntaktická struktura. (Yan 2006: 192)

4.8.1 Guǎngzhōu 广州

A) Iniciály

	bilabiály	labio- dentály	dentá ly	alveoláry	rtf.	palato- alveoláry	palatály	veláry
okluzivy	p p ^h			t t ^h				k k ^h
afrikáty								
frikativy	ɸ	f				tʃ tʃ ^h ʃ		h
nazály	m			n				ŋ
aproximant y	w			l			j	
nové:	ɸ, w, tʃ, tʃ ^h , ʃ, j, h, ŋ							
chybí:	tʂ, tʂ ^h ʂ, z, x, tɕ tɕ ^h , ɕ, ts ^h , ts, s							
17+1 iniciál								

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	tɕ ^h	ʃ	tʂ	tʂ	
广州	p, p ^h	p ^h	p	m	tʃ	tʃ	tʃ	tʃ	ʃ	tʃ	tʃ, ʃ	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʃ	
广州	t	t ^h tʃ ^h	t	n	l	tʃ	tʃ	tʃ	tʃ ^h	tʃ ^h	ʃ	
MC	初	澄	影	见	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	tɕ, k	tɕ	ɕ, x	ɕ, x	0	s	ʃ	tɕ ^h , k ^h	
广州	tʃ ^h	tʃ ^h , tʃ	0, w	k	h	h, w	h, f	ŋ	ʃ	ʃ	h, k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʃ	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
广州	ŋ	ʃ	j	k	tʃ	ts ^h	j	j	f	f	f	m

V guanzhouské varietě proběhl poněkud „divočejší“ vývoj MC iniciál. Oproti PTH zde pořádně řadu retroflexní, palatální a dokonce i dentální. Jak bude vypadat PTH v této oblasti, je otázkou. Z nám již známých teorií bychom zde mohli uplatnit teorii o realizaci retroflexních iniciál jako dentál, avšak když se zde MC iniciály, které se běžně realizují jako dentály, zde realizují jako palato-alveoláry, je otázkou, jakou bude mít lokální PTH podobu. Bez bližších informací nejsme pouze z porovnání systému predikovat podobu PTH u mluvčích, kteří neprošli systematizovanou výukou.

B) Finály(68)

	u	i	y
a	ua		
ε			
œ			
ɔ	uɔ		
ai	uai		
æi	uæi		
ei			
ɔi			
	ui		
au			
əu			
ou			
		iu	
øy			
am			
əm			
		im	
an	uan		
ən	uən		
øn			
ɔn			
	un	in	yn
aŋ	uaŋ		
əŋ	uəŋ		
ɛŋ			
iŋ	uiŋ		
œŋ			
ɔŋ	uɔŋ		
uŋ			
ap			
əp			
		ip	
at	uat		
ət	uət		
øt			
ɔt			
	ut	it	yt
ak	uak		
ək			
ik	uik		
œk			
ɔk	uɔk		
ok			
ɱ	ɱ		

Zde se odkazujeme ke stejnému řešení jako u variety *Méixiàn*.

C) Tóny

	阴平	阳平	阴上	阳上	阴去	阳去	上阴入	下阴入	阴入
调值	53, 55	21	35	23	33	22	5	33	22, 42

4.9 Mínyǔ 闽语

Dialekty patřící do této skupiny se ze společného základu čínských dialektů vydělily dříve. Tato skupina bývá dále dělena a subdialekty Jižní a Severní *Mín*. *Mín* je zkrácený zeměpisný název pro provincii *Fújiàn*. V současnosti najdeme mluvčí této skupiny především v provincii *Fújiàn* a na *Táiwánu*, ale v menší míře také v *Zhèjiāngu*, východní *Guǎngdōng*, *Hǎinán*, *Jiāngxī*, *Guǎngxī* a *Sìchuānu* (Yan 2006:120). Charakteristickým rysem této skupiny je absence labiodentálního iniciálního konsonantu [f], který se očividně vyvinul až poté, co se tato skupina vydělila ze společného základu.

4.9.1 Húzhōu 湖州

A) Iniciály

	bilabiály	labio- dent.	dentály	alveolár y	rtf.	palato- alv.	palatál y	veláry
okluzivy	p p ^h b			t t ^h				k k ^h g
afrikáty			ts ts ^h					
frikativy			s z					h
nazály	m			n				ŋ
aproximant y				l				
Nové:	b g h ŋ z							
chybí:	tʂ tʂ ^h z ^h x tɕ tɕ ^h ɕ f							
17+1 iniciál								

MC	帮	滂	并	明	澄	庄 tʃ	从	清	生	知	崇	
PTH	p	p ^h	p	m	tʃ	tʃ	ts	tɕ ^h	ʃ	tʃ	tʃ	
湖州	p	p ^h	p	m	t	ts	ts	ts'	s	ts,t	ts, s	
MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书	
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʃ	tʃ	tʃ	tʃ ^h	tʃ ^h	ʃ	
湖州	t	t ^h	t	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	ts ^h , s	
MC	初	澄	影	见 k	溪	匣	晓	疑	心	船	溪	
PTH	tʃ ^h	tʃ ^h , ts	0	tɕ,k	tɕ	ɕ,x	ɕ,x	0	s	ʃ	tɕ ^h ,k ^h	
湖州	ts ^h	ts, t	0	k	k	h	h	ŋ	s	ts	k ^h	
MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʃ	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
湖州	g, ŋ, h	s	z	k	ts	s	0	0	h	h	h	b

Zde nastává obdobná situace jako u předchozí variety s tou výjimkou, že zde máme dentální řadu namísto palato-alveolární. Z toho lze usoudit, že se retroflexní iniciály PTH budou realizovat jako jejich dentální protějšky, což je možné doložit na příkladech uváděných v sekundární literatuře, kde drtivá většina autorů uvádí jako standardní deviace právě splývání dentál a retroflexiv.

U velárních iniciál neproběhl proces palatalizace před předním vysokým vokálem, tudíž je možné, že mluvčí dané variety nebudou při použití PTH palatalizované konsonanty užívat a ponechají konsonanty původní. Dále zde oproti PTH reflektujeme neexistenci iniciál [f] a [x], jelikož se z daných MC iniciál nevyvinul. Příslušné iniciály se realizují všechny jako [h], z čehož můžeme usuzovat, že mluvčí této variety budou příslušné iniciály realizovat všechny jako konsonant [h]. Jak již výše bylo zmíněno, fonologický systém této variety je natolik odlišný od systému PTH, že bez bližšího zkoumání nejsme schopni pouze na základě historického vývoje a daného fonologického systému určit pravděpodobnou podobu PTH v této oblasti.

B) Finály (85)

ɔ	i	u
a	ia	ua
e	ie	ue
o		
u		
ai		uai
oi		ui
au	iəu	
ou	iu	
ã	ĩã	ũã
ẽ	ĩẽ	ũẽ
õ		
	ĩ	
ãĩ		ũãĩ
õĩ		ũĩ
ãũ	ĩẽũ	
am	iəm	uam
	im	
aŋ	iaŋ	uaŋ
eŋ	ieŋ	ueŋ
oŋ	ioŋ	
uŋ	iŋ	uŋ
ap	iəp	uap
	ip	
ak	iak	uak
ek	iek	uek
ok	iok	
uk	ik	uk
ap	iəp	uap
	ip	
ak	iak	uak
ek	iek	uek
ok	iok	
uk	ik	uk
a?	ia?	ua?
e?	ie?	ue?
o?		
	i?	u?
oi?		
au?	iə?	
	iu?	
e?		ũẽ?
õ?		
	ĩ?	
ɱ	ɲ	ɳ?

V huzhouské varietě došlo k „zániku“ terminály [n], která se v tomto dialektu realizuje v podobě nazalizace u předchozího vokálu. Tudíž zde můžeme odkázat na řešení Chena, který jako výslovnostní deviace od PTH uvádí nazalizaci předchozího vokálu.

C) Tóny

声调

	阴平	阳平	阴上	阳上	阴去	阳去	阴入	阳入
调值	33	55	53	35	213	11	21	4

Tabulky vývoje středněčínkých iniciál

MC	帮	滂	并	明	澄	庄	从	清	生	知	崇
PTH	p	p ^h	p	m	tʂ	tʂ	ts	tɕ ^h	ʂ	tʂ	tʂ
西安	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	tɕ ^h	s	pf	ts, pf
成都	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	ts ^h , tɕ ^h	s	ts	ts
温州	p, b	p ^h	b	m	dz	ts	z, dz	ts ^h , tɕ ^h	s	ts	z, ts, dz
长沙	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts	ts ^h	s	ts	ts
南昌	p	p ^h	p	m	ts	ts	ts, ts ^h	ts ^h	s	ts	ts
梅县	p	p ^h	p ^h	m	ts	ts	ts ^h , ts	ts ^h	s	ts	ts ^h , ts, s
广州	p, p ^h	p ^h	p	m	tʃ	tʃ	tʃ	tʃ ^h	ʃ	tʃ	tʃ, ʃ
湖州	p	p ^h	p	m	t	ts	ts	ts ^h	s	ts, t	ts, s

MC	端	透	定	泥	来	知	初	章	昌	彻	书
PTH	t	t ^h	t	n	l	tʂ	tʂ	tʂ	tʂ ^h	tʂ ^h	ʂ
西安	t	t ^h	t	n	l	ts	ts	pf	pf ^h	tʂ ^h	ʂ
成都	t	t ^h	t	n	n	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s
温州	t	t ^h	d	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s
长沙	t	t ^h	t	l	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s
南昌	t	t ^h	t ^h	l	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	s
梅县	t	t ^h ts ^h	t ^h	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	ts ^h , s
广州	t	t ^h tʃ ^h	t	n	l	tʃ	tʃ	tʃ	tʃ ^h	tʃ ^h	ʃ
湖州	t	t ^h	t	n	l	ts	ts	ts	ts ^h	ts ^h	ts ^h , s

MC	初	澄	影	见	溪	匣	晓	疑	心	船	溪
PTH	tʂ ^h	tʂ ^h , ts	0	tɕ.k	tɕ	ɕ.x	ɕ.x	0	s	ʂ	tɕ ^h , k ^h
西安	pf ^h	ts, pf ^h	0, k	tɕ.k	tɕ	ɕ.x	ɕ.x	0, ŋ	s	ʂ	tɕ ^h , k ^h
成都	ts ^h	ts	0	tɕ.k	tɕ	ɕ.x	ɕ.x	0, ŋ	s	s	tɕ ^h , k ^h
温州	ts ^h	dz, ts	0, k	k	k ^h	h, f	h	ŋ	s	z, j	k ^h
长沙	ts ^h	ts	0	tɕ.k	tɕ ^h , t ^h	ɕ.x, f	ɕ.x, f	0	s	s	k ^h
南昌	ts ^h	ts ^h , ts	ŋ	k	k ^h	h, f	h, f	ŋ	s	s	k ^h , h
梅县	ts ^h	ts ^h , ts	0, v	k	k ^h	h, f	h, f	ŋ	s	s	k ^h , f, h
广州	tʃ ^h	tʃ ^h , tʃ	0, w	k	h	h, w	h, f	ŋ	ʃ	ʃ	h, k ^h
湖州	ts ^h	ts, t	0	k	k	h	h	ŋ	s	ts	k ^h

MC	疑	禅	日	群	精	邪	以	云	非	奉	敷	微
PTH	0	ʂ	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
西安	ŋ	ʂ	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	v
成都	ŋ, 0	s	ʒ	tɕ	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
温州	ŋ	j, z	z, ŋ	dz	ts	z	0, j	j	h	fi	f	v
长沙	ŋo	s	0, l	tɕ ^h	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
南昌	ŋ	s	ŋ	tɕ ^h	ts	ɕ	0	0	f	f	f	0
梅县	ŋ, ŋ	s	ŋ	k ^h	ts	s	0	0	f, p	f	f	v
广州	ŋ	ʃ	j	k	tʃ	ts ^h	j	j	f	f	f	m
湖州	q, ŋ, h	s	z	k	ts	s	0	0	h	h	h	b

5 SHRNU TÍ

Nejčastěji uváděné odchylky v sekundární literatuře byly následující:

- 1) splývání retroflexní a dentální řady iniciálních konsonantů
- 2) realizace [x] jako [f] před mediálou – u
- 3) splývání [n] a [l] a naopak
- 4) u finál splývání terminál [n] a [ŋ]

Na historickém vývoji zle sledovat, proč k těmto výslovnostním deviacím dochází. Dané fonologické procesy jsou zmíněné u každé variety zvlášť. Za nejčastější deviaci lze považovat případ, kdy se retroflexní iniciály realizují jako dentály, což sledujeme u všech variet kromě variety *Xiān*, kde na rozdíl od ostatních variet proběhl proces retrofektivizace. Všechny tyto odchylky od standardu se dají doložit na historickém vývoji příslušných iniciálních konsonantů. U variet *Guǎngzhōu* a *Húzhōu* jsme nebyli schopni rekonstruovat pravděpodobnou výslovnost PTH v dané oblasti, jelikož fonologické systémy těchto variet a PTH se natolik liší, že bez bližšího průzkumu tyto výsledky nezle pouze na základě historického vývoje a znalosti fonologického systému predikovat.

Tabulka předpokládaných výslovnostních odchylek od kodifikované normy.

	retroflexní iniciály se realizují jako dentály	splývání [n] a [l]	splývání [f] a [x]	finály splývání [n] a [ŋ] nebo nazalizace	pravděpodobně i jiné odchylky	
Xiān	ne	ne	ne	ano	ne	
Chéngdū	ano	ano	ne	ne	ne	
Wēnzhōu	ano	ne	ne	ano	ne	
Chángshā	ano	ano	ne	ano	ne	
Náncháng	ano	ano	ano	ne	ne	
Méixiàn	ano	ano	ano	ne	ano	
Guǎngzhōu	?	ne	spíše ano	ne	ano	
Húzhōu	ano	ne	ne	ano	ano	

6 ZÁVĚR

Pǔtōnghuà působí již od druhé poloviny minulého století na území Číny jako lingua franca a stále žije velký počet takových mluvčích, kteří neprošli systematizovanou výukou PTH ve vzdělávacím zařízení. Výsledná podoba všeobecně srozumitelného jazyka v té či oné oblasti je pak ovlivněna působením místní variety. V této práci jsme si vybrali minimálně jednoho zástupce ze sedmi dialektických skupin, do kterých jsou klasifikovány jazykové variety na území Číny. Jejich fonologické systémy jsme následně porovnali s fonologickým systémem PTH a s historickým vývojem středněčínských iniciálních konsonantů. Ze sekundární literatury jsme shrnuli informace týkající se nejčastěji uváděných odchylek od uznávané normy, ke kterým jsme ve druhé části práce hledali původ v historickém vývoji a ve fonologickém systému variety.

Porovnáním výše zmíněných systémů jsme dospěli, ve shodě se sekundární literaturou, ke čtyřem nejčastějším odchylkám, které se vyskytují napříč všemi dialektickými skupinami. Tyto čtyři nejčastější odchylky jsou: 1) Retroflexní iniciály se realizují jako iniciály dentální, 2) Iniciála [n] se realizuje jako iniciála [l] a naopak, 3) iniciála [x] se před mediálou -u realizuje jako [f], 4) Finály [n] a [ŋ] splývají, jestliže ve fonologickém systému finál chybí terminála [n], realizuje se v podobě nazalizace předchozího vokálu. Ve výsledné tabulce jsme stanovili ještě pátou kategorii, která označuje pravděpodobný výskyt dalších odchylek od normy, které však nejsme schopni predikovat pouze se znalostí fonologických systémů. Jedná se především o dialektické skupiny *Mǐn*, *Yuè* a *Kèjiā*, jejichž fonologické systémy jsou od PTH natolik odlišné, že pouze na základě těchto znalostí nejsme schopni určit pravděpodobnou podobu PTH. Když se podíváme na historický vývoj iniciálních konsonantů, proběhly zde odlišné procesy než při vývoji dialektů, na kterých je založena PTH, anebo vůbec neproběhly a některé iniciální konsonanty si zachovaly svou středněčínskou podobu.

U takovýchto variet by pak bylo potřeba provést terénní výzkum, který však, jak jsme již v úvodu zmínili, není součástí bakalářské práce. Proto by se tato práce dala považovat za jakýsi odrazový můstek či souhrn informací pro další a hlubší výzkum přímo na místě. Ačkoliv jsme nebyli schopni u všech dialektických skupin stanovit přesné výslovnostní

deviace oproti normě, porovnání fonologických systémů těchto variet poskytlo jakýsi základní přehled o nejčastějších odchylkách na území Číny. Je zřejmé, že s přibývajícím počtem těch, kteří prochází systematizovanou výukou PTH ve školách, bude ubývat těch nejtěžších výslovnostních deviací, které jsou způsobeny lokální varietou. I přes tento fakt výzkumy se touto problematikou zabývají celkem okrajově a autoři obecných jazykových příruček pak výše zmíněným deviacím věnují pár řádek, sotva kdy celou kapitolu. Jelikož je ovlivnění standardní čínštiny stále patrné, stálo by za to učinit v této oblasti rozsáhlejší vědecký výzkum, který by nám poskytl ucelená a cenná fakta, než tyto deviace oslabí nebo zcela zaniknou, stejně tak jako zanikají lokální variety malých etnik na území Číny.

7 PRAMENY A LITERATURA

BAXTER, William Hubbard. *A handbook of old Chinese phonology*. New York: Mouton de Gruyter, 1992.

Běijīng Dàxué. *Hànyǔ Fāngyīn Zìhuì* [Slovník dialektické výslovnosti čínských znaků]. Beijing: Wenzhi Gaige Chubashe, 1989.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998.

CRYSTAL, David. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishers, 1997.

DEFRANCIS, John. *The Chinese Language: fact and fantasy*. Honolulu: Univ. of Hawaii Pr., [1984].

Handbook of the International Phonetic Association: a guide to the use of the International Phonetic Alphabet. Cambridge, U.K: Cambridge University Press, 1999.

HOWIE, John. *Acoustical Studies of Mandarin Vowels and Tones*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1976.

HUANG, Borong – LIAO, Xudong. *Xiàndài Hànyǔ* [současná čínština]. I. - III. Beijing: Gaodeng jiaoyu chubanshe, 2002.

CHAMBERS, J.K., TRUDGILL Peter. *Dialectology*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, c1998

CHAO, Yuen-Ren. *A Grammar of Spoken Chinese*. Berkeley: University of California Press, 1968.

CHAO, Yuen-Ren. *Language and symbolic systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1968.

CHEN, Ping. *Modern Chinese: History and Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

KRATOCHVÍL, Paul. *The Chinese Language Today*. London: Hutchinson University Library, 1968.

KURPASKA, Maria. *Chinese language(s): a look through the prism of The Great dictionary of modern Chinese dialects*. Berlin: De Gruyter Mouton, ©2010.

NORMAN, Jerry. *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

- LI, Xinkui. *Gǔ yīn gài shuō* [pojednání o fonetice staré čínštiny]. Guandong: Guangdong sheng Xin hua shu dian fa xing, 1979.
- LYOVIN, Anatole. *An introduction to the languages of the world*. New York: Oxford University Press, 1997.
- OGILVIE, Sarah, BROWN Keith. *Concise encyclopedia of languages of the world*. 1st ed. Amsterdam, Netherlands: Elsevier, 2009.
- PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky*
- PULLEYBLANK, Edwin G. *Middle Chinese: A Study in Historical Phonology*. Vancouver: Univ. of British Columbia Pr., 1984.
- RAMSEY, S. Robert. *The language of China*. Princeton: Princeton University Press, 1987.
- oboru*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vyd. Karolinum, 1994.
- SEHNAL, David. *Čínský jazyk, nebo čínské jazyky?* Cizí jazyky, 2001, No. 4, pp. 118-119.
- SEHNAL, David. *Čínské znakové písmo, jeho povaha a vývoj*. In: Černá, Z. A Lomová, O. eds. *Z myšlenek a představ Žluté země*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2002. CD.
- SKALIČKA, Vladimír. *Vladimír Skalička: souborné dílo*. Vyd. 1. Editor František Čermák. Praha: Karolinum, 2004.
- "Some reflections on the periodization of the Chinese language." (with James H-Y. Tai, first author), in: *Studies in Chinese Historical Syntax and Morphology: Linguistic Essays in Honor of Mei Tsu-lin* [= Collection des Cahiers de Linguistique d'Asie Orientale]. Edited by Alain Peyraube and Chaofen Sun. 1999. Paris: Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales. Pages 223-239.
- SPROAT, Richard, Zheng, Thomas Fang, Gu, Liang, Li, Zheng, Yanli, Su, Yi, Zhou, Haolang, Bramen, Philip, Kirsch, David, Shafran, Izhak, Tsakalidis, Stavros, Starr, Rebecca, and Dan Jurafsky. 2004. *Dialectal Chinese speech recognition: Final Report*. <http://link.springer.com/article/10.1007/s11390-006-0106-9#page-1>
- ŠVARNÝ, Oldřich et al. *Hovorová čínština v příkladech I. - IV*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1998.
- VOCHALA, Jaromír – HRDLIČKOVÁ, Věna. *Úvod do studia sinologie*. Praha: SPN, 1985.
- WANG, Li. *Hànyǔ yīnyùn* [historická fonologie čínštiny]. Beijing: Zhonghua shuju, 1998.

- WANG, William. *The Lexicon in Phonological Change*. The Hague: Mouton, 1977.
- YAN, Margaret Mian. *Introduction to Chinese dialectology*. München: Lincom Europa, 2006.
- ZÁDRAPA, Lukáš a Michaela PEJČOCHOVÁ. *Čínské písmo*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009.
- ZHOU, Minglang a Hongkai SUN. *Language policy in the People's Republic of China: theory and practice since 1949*. Boston: Kluwer, c2004.

8 PŘÍLOHY

Mapa dialektických skupin³⁹

Chinese Linguistic Groups

719/66 (545114) 9 90

³⁹ Zdroj: <http://depts.washington.edu/chinaciv/geo/people.htm#mapmino>

Tabulka fonologických systémů všech variet

	Iniciály 声母	Finály 韵母	Tóny 声调	Chybějící iniciály	Nové iniciály	Dialektické skupiny
普通话	21+1	38	4			
北京语	21+1	40	4	-	-	官话
济南	23+1	38	4	-	ŋ, ɲ	
西安	26+1	40	4	-	pf, pf', v, ŋ, ɲ	
太原	20+1	36	5	ts, ts', s, z	v, z	
武汉	18+1	37	4	ts, ts', s, z	ɲ, ɻ	
成都	19+1	36	4	ts, ts', s, z	ɲ, ŋ	
合肥	20+1	41	5	n	-	
扬州	16+1	47	5	ts, ts', z, n	-	
苏州	27+1	49	7	ts, ts', s, z	b, v, d, z, dz, ŋ, ɲ, h, ɦ	
温州	28+1	34	8	ts, ts', s, z	b, v, d, z, dz, dz, ŋ, ɲ, h, ɦ, j, g	
长沙	19+1	38	6	ts, ts', s, z, n	z, ɲ, ŋ	湘语
双峰	27+1	33	5	n, f, z	b, d, dz, dz, dz, g, ɲ, ŋ, ʎ	
南昌	18+1	65	7	ts, ts', z, s, n, x	h, ɲ, ŋ	赣语
梅县	17+1	76	6	ts, ts', z, s, x, tɕ, tɕ', ɕ	v, h, ɲ, ŋ	客家与
广州	17+1	68	9	ts, ts', ts, ts', z, s, x, tɕ, tɕ', ɕ, s	tʃ, tʃ', ʃ, j, h, ɲ, w	粤语
阳江	18+1	61	9	ts, ts', ts, ts', z, s, x, tɕ, tɕ', ɕ, s	tʃ, tʃ', ʃ, j, h, ɲ, w, t	
厦门	16+1	76	7	ts, ts', z, s, x, tɕ, tɕ', ɕ, f	b, g, h, ɲ	闽与
湖州	17+1	85	8	ts, ts', z, s, x, tɕ, tɕ', ɕ, f	b, g, z, h, ɲ	
福州	14+1	48	7	ts, ts', z, s, tɕ, tɕ', ɕ, f	ɲ	
建瓯	14+1	34	6	ts, ts', z, s, tɕ, tɕ', ɕ, f	ɲ	

Spektrogram

